

(No) Tot és mercantilitzable

**L'entramat financer
al sector del turisme**

(No) Tot és mercantilitzable
L'entramat financer
al sector del turisme

OBSERVATORI DEL DEUTE
EN LA GLOBALITZACIÓ

1 Introducció

p. 6

2 El turisme com "asset class"

p. 10

3 Mecanismes de la financierització del turisme

p. 14

4 Impactes en el territori – el cas de Barcelona

p. 20

5 L'entramat financer – els actors

p. 24

6 Conclusions i recomanacions

p. 38

Resum

És indubtable que la ciutat de Barcelona ha experimentat els darrers anys uns canvis molt notables en el sector turístic; activitat econòmica que d'una manera creixent genera costos socials i mediambientals, fins arribar a hipotecar la mateixa vida a la ciutat. Com es desenvoluparà al llarg de l'informe, aquest és un sector que de forma creixent s'ha fonamentat en la imposició de condicions laborals precàries a les persones treballadores del sector.

La presentació de Barcelona al món com a nova ciutat global amb els Jocs Olímpics de 1992 va comportar, de fet, la incorporació de la ciutat als mercats globals. En conseqüència, el turisme a Barcelona no només ha experimentat una importància creixent pel que fa a magnituds (pes relatiu al PIB i al mercat laboral urbà, superfície urbana ocupada per infraestructura turística, etc.) sinó que, també, s'ha transformat el mateix fenomen turístic mitjançant la generalització i la imposició d'un model massificat, sense límits, que la patronal turística s'ha encarregat de establir utilitzant institucions i recursos públics.

Volem, per tant, aprofundir en les diferències d'aquest nou model respecte a la situació anterior. Veurem com, contràriament a temps passats, quan la majoria d'actius d'inversió i producció físicament ubicats a Barcelona estaven en mans de les elits locals; que el nou model turístic –i productiu– està de manera creixent en mans d'un capital financer internacional curterterminista. Aquests nous actors, amb un gran protagonisme a les dinàmiques urbanes, utilitzen una sèrie de mecanismes que han permès la seva arribada en massa, paral·lela a la dels mateixos turistes, han pres possessió dels actius d'inversió turístics, i s'han apropiat de les rendes derivades de l'activitat turística i de l'espai urbà necessari per a la vida a la ciutat. Aquests actors financers internacionals, per tant, s'incorporen a les dinàmiques locals preexistents, teixint un entramat turístic-empresarial-financer, una nova 'indústria turística', on es mouen interessos que traspassen les fronteres de la realitat urbana de Barcelona o el mateix Estat espanyol.

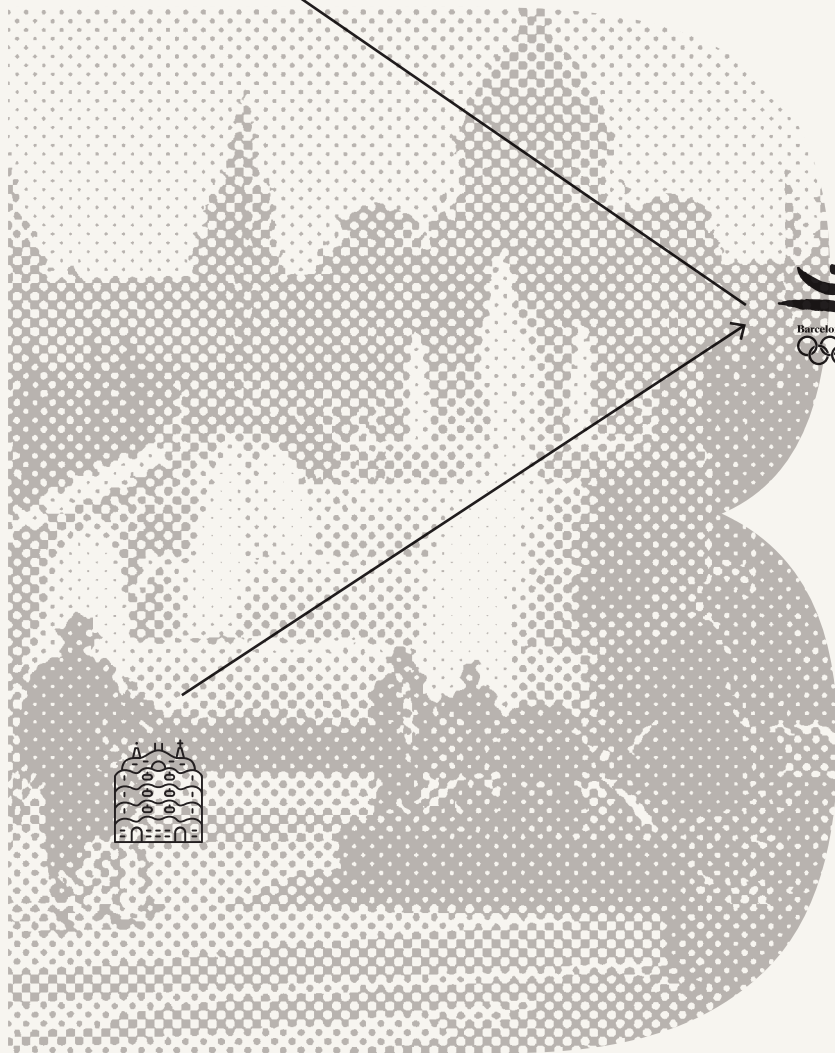
Com a conclusions d'aquest treball es proposen diverses vies d'acció, tant per als poders públics com per a la ciutadania organitzada, amb la voluntat d'aportar als esforços –ja en marxa– que volen revertir aquest procés dels darrers temps, amb la idea de contribuir a l'apoderament de persones veïnes i treballadores i a les seves propostes per trobar alternatives per a un model turístic que situï la vida, i no els interessos de les finances internacionals, com a eix vertebrador de la ciutat.

1

El paper de la indústria turística com a generadora dels grans canvis en el teixit urbà i social de Barcelona els darrers anys –ja des de Barcelona 92, potser amb un primer precedent a la Exposició Universal de 1929– és indiscutible. Tot i que el fenomen del turisme no és nou, hem vist com els darrers temps, els actors financers internacionals han guanyat progressivament el control del sector, i per tant han *financeritzat* el turisme. En un context en el qual els moviments socials i la ciutadania es plantegen la compatibilitat entre l'explotació turística i la vida a la ciutat, és necessari identificar qui hi ha al darrere d'aquesta presa de control de la ciutat per a les finances i quins són els mecanismes que han possibilitat que el turisme sigui un nou *El Dorado* per als capitals financers internacionals.

Barcelona, de la mateixa manera que la resta d'altres ciutats globals del nostre temps, és escenari de dicotomies i contraposicions que han construït la seva identitat al llarg de la història. Aquestes s'identifiquen amb la contraposició, i lluita, per interessos contraris, principalment entre treballadors i propietaris; o entre rendistes o patrimonialistes (recordem el concepte de *capitalisme patrimonial* rescatat per Piketty) i les classes (re)productives¹. Comprendre aquestes dinàmiques de confrontació és bàsic per entendre la realitat socioeconòmica i els fenòmens propis de la ciutat com, per exemple, la desigual repartició de rendes derivades de les activitats econòmiques urbanes; i el creixent –i de fet ja molt elevat– grau de desigualtat entre els seus habitants.

¹ Adam Smith la definia com «L'única de les classes que rep la seva renda sense que li costi treball ni problemes» al seu llibre *capital La riquesa de les nacions* (1776); posteriorment, Ricardo reprèn el concepte al seu llibre *Principis de l'economia política i imposició* (1817).

Ja en els nostres dies, l'emergència de fenòmens globals, com el domini de les finances sobre l'economia i la vida i el turisme de masses, han generat una nova dualitat: la del turista enfront del veïnat. Aquest fenomen ha arribat amb una potència que fa saltar pels aires el cert equilibri que hi havia entre les velles dinàmiques que havien coexistit al llarg de la història. Podria ser que, fins ara, mai s'havia posat en qüestió de manera tan generalitzada el dret d'uns habitants a ocupar i viure a l'espai urbà barceloní (Fresnillo, 2019).

Els moviments socials de Barcelona, hereus d'una història de lluita col·lectiva per les llibertats civils i els drets econòmics, socials, culturals i ambientals (DESCA) es troben davant d'un fenomen que, si bé no és nou, ha adquirit una dimensió insostenible, amb uns actors protagonistes que fins ara s'havien situat en un segon pla². Aquests actors que han desembarcat a la ciutat i guanyat un enorme control sobre l'espai urbà, exploten noves relacions amb el treball per aconseguir enormes guanys a costa d'uns grans perjudicats: les persones treballadores, que van construir la història d'una ciutat que ara els és arrabassada.

2 El protagonisme creixent del capital financer internacional en les problemàtiques de la ciutat explica l'ampli suport de desenes de moviments socials de Barcelona de tots els àmbits –l'ODG entre ells– a la Campanya global per la reforma financera, promogut per la xarxa internacional Change Finance, que va tenir lloc al setembre de 2018 i origina la publicació "Els moviments socials davant els deu anys de crisi" (Icària, 2019).

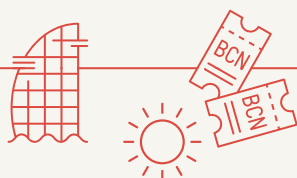
Què es la financerització?

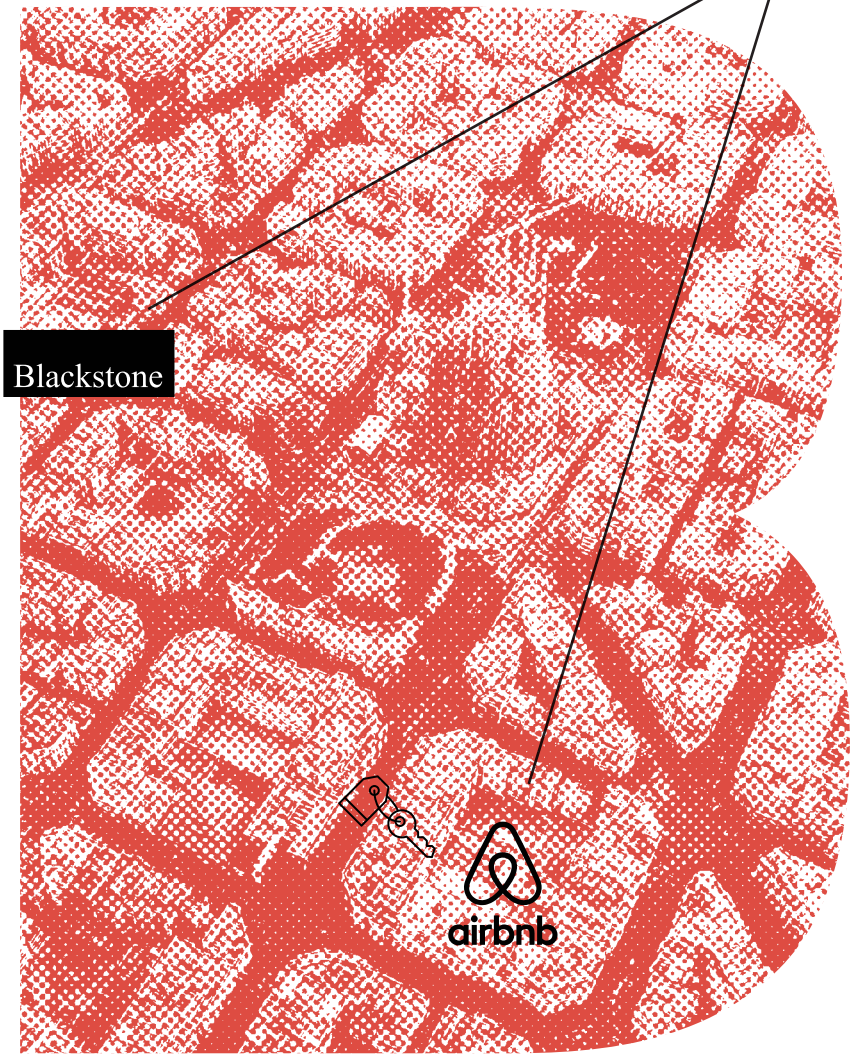
La financerització és un procés i una fase actual de l'economia capitalista en la qual les finances han esdevingut extraordinàriament poderoses, i han penetrat en les vides quotidianes i les decisions polítiques internacionals, nacionals, regionals i locals.

Es basa en l'especulació de diferents productes financers no lligats a l'economia real, que es compren i venen, i que generen plusvàlues d'origen "fictici" perquè no estan relacionades amb el valor d'un bé material sinó al seu valor futurible.

La globalització, entesa com l'expansió del capitalisme arreu del món, ha promogut l'expansió del paradigma neoliberal de la liberalització de les finances, rebaixant així barreres, eliminant regularitzacions i mecanismes de control. A través de decisions polítiques, que en gran mesura han estat influenciades per *lobbies* financers, s'ha creat una cartera immensa de mecanismes que permeten extreure el màxim de beneficis de l'economia productiva i reproductiva.

La predominança de les finances es veu reflectida en molts àmbits de la vida quotidiana. Experimentem una financerització de l'energia, de les infraestructures, l'habitatge, l'educació, la sanitat, l'alimentació, les polítiques d'ajuda al desenvolupament o del clima. En lloc de finançar projectes en aquests àmbits –per promoure l'economia i el desenvolupament–, avui en dia la lògica predominant és aconseguir els beneficis màxims a través de l'endeutament, sense tenir en compte els valors dels béns i serveis comuns. Tot és mercantilitzable i tot esdevé un producte financer, un *asset class*.

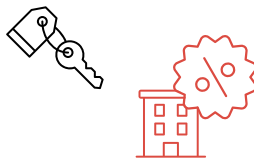
Blackstone

2

Experimentem un preocupant procés de financerització del turisme, la qual cosa vol dir que sota la lògica «tot és mercantilitzable», el turisme ha esdevingut un producte financer, un *asset class*. Quan parlem del turisme en el context dels actius financers o asset class, estem entenent com a “turisme” aquelles empreses i béns de capital associats a activitats econòmiques emmarcades dins del sector turístic. Aquestes empreses i béns de capital (per exemple, un hotel llogat a una empresa que es dedica a la seva explotació) generen uns retorns financers derivats bé directament de l'explotació d'activitats turístiques, o bé d'activitats derivades del fenomen turístic.

En general, en el món financer es parla de **tipologies d'actius financers o *asset classes***. Hi ha diversos criteris per classificar-los, per exemple: **renda fixa** o variable; **simples (que serien les accions i obligacions, en terminologia anglesa agrupades com a “plain vanilla securities”) o estructurats (fons d'inversió).**

És per això, que els fluxos d'inversió en turisme –o en qualsevol altre sector econòmic– es poden produir de diverses maneres. Ho podem veure més clar amb un exemple pràctic. Un inversor privat (ja sigui una persona física amb gran capital o una institució d'inversió col·lectiva com, per exemple, un fons de pensions) pot optar per comprar un hotel per llogar-lo a un grup hotelier que l'exploti: aquest seria un **actiu físic d'inversió** turístic: real estate o actiu immobiliari. Igualment, però, no és necessari que l'inversor sigui propietari de l'actiu físic per poder invertir en el sector turístic: l'inversor privat pot adquirir **accions** d'una multinacional hotelera, amb drets de propietat i retribució indeterminada (**renda variable**); o **bons i obligacions**, sense drets de propietat i amb retribució determinada (**renda fixa**); o pot optar per comprar **participacions d'un fons d'inversió** propietari de molts hotels. De fet, un ciutadà qualsevol pot comprar des de casa seva a la Borsa, mitjançant la banca electrònica, participacions de fons d'inversió cotitzats (ETFs³) que inverteixen en empreses lligades al sector turístic, normalment empreses grans i multinacionals. No cal ser propietari d'actius immobiliaris turístics per invertir en el sector turístic: també és inversió turística la inversió en empreses del sector turístic que no són propietàries dels actius físics, com per exemple les cadenes d'hotel que exploten hotels llogats (desenvoluparem aquest concepte més endavant). Tots aquests instruments permeten als inversors adquirir el que s'anomena una "exposició" al sector turístic, de manera que es traslladin els guanys de l'activitat turística als propietaris d'aquests actius d'inversió.

És molt adient, en aquest punt, deixar ben clar que les infraestructures turístiques i d'habitatge estan estretament interrelacionades. Quan parlem d'actius d'inversió turístics en bona part ens referim a hotels, que concentren gran part de la inversió física dels actors financers en el sector turístic; però també n'hi ha un híbrid molt especial que ha aparegut els darrers temps que és l'**habitatge d'ús turístic (HUT)**.

3 De l'anglès Exchange Traded Fund, es tracta de fons d'inversió que cotitzen a la borsa i sovint indexats, és a dir, que la seva rendibilitat està lligada a l'evolució d'un determinat índex borsari, com l'IBEX-35, l'S&P 500 o el CAC 40.

Els HUTs són immobles que s'han tret al mercat com a places d'allotjament turístic a través de plataformes, principalment Airbnb. Exclourem d'aquesta anàlisi el tipus de HUT on les places turístiques són compartides amb propietaris o llogaters que fan vida habitual en aquests habitatges, perquè entenem que es troben fora dels circuits d'inversió financera turística a Barcelona (tot i que hi ha qüestions problemàtiques, com la possible retirada de places d'habitatge residencial de manera compartida). Incloem els HUTs que reconverteixen blocs d'habitatges sencers en allotjaments turístics, i on en realitat es tractaria de pisos dedicats completament al lloguer turístic per habitacions⁴. Com dèiem, hotels i HUTs competeixen directament amb les veïnes de Barcelona per un bé escàs: l'espai. Com és obvi, com més places hoteleres i més HUTs, menys espai dedicat a l'habitatge per al veïnat. De fet, podem afirmar que hi ha un consens clar entre tot tipus d'actors, institucionals i socials, així com la mateixa ciutadania, de l'escassetat de l'habitatge com a problema cabdal de la ciutadania a Barcelona⁵.

4 És rellevant anotar que l'associació Veïns i Amfitrions representa els afectats col·laterals per les mesures contra els HUTs il·legals de l'Ajuntament de Barcelona, i que es troben en negociacions amb les institucions per donar cobertura legal a aquesta pràctica.

5 Un dels principals actes de la campanya electoral de les municipals de 2019 va ser el debat temàtic organitzat per moviments socials destacats en la lluita pel dret a l'habitatge el 20 de maig de 2019: https://www.totbarcelona.cat/habitatge/eleccions-municipals-barcelona-2019-debat-habitatge-20-frases_1932102102.html

3

En aquest punt, és interessant visualitzar paral·lelament l'evolució del sector turístic i del sector financer en l'àmbit global per comprendre la creixent convergència, prèvia a la presa de control dels actors financers sobre el sector turístic. Podem parlar d'elements causants de la financerització del turisme.

1. Nous instruments que capgiren els sectors. Concentració de l'activitat, reducció de la competència, emergència d'actors "sistèmics" i augment del poder corporatiu

Finances

Popularització dels **fons d'inversió** a partir dels anys setanta, sobre tot als EUA; i aparició dels fons d'**inversió indexats** als EUA el 1970 i del primer fons cotitzat (ETF) el 1993⁶.

Progressiva concentració del negoci bancari, en tots els àmbits (banca minorista, banca d'inversió, gestió d'actius) en cada cop menys nombre d'entitats, amb més volum d'activitat. Increment de la importància i volum de les entitats financeres sistèmiques o TBTF "too big to fail" amb capacitat per desestabilitzar la totalitat del sistema financer en cas de fallida de l'entitat.

Turisme

Generalització dels models de **negoci hotelier asset light** o amb escassa inversió, basats en el lloguer i l'explotació dels hotels sense ser-ne propietaris⁷, i en la concessió de franquícies. La separació entre propietat i explotació dels actius permet la participació directa dels capitals financers en els guanys turístics; les cadenes hoteleres poden reduir-ne la inversió descapitalitzant-se d'actius immobiliaris i centrar les seves inversions en l'expansió mitjançant l'obertura de nous establiments hotelers, creant cadenes més grans i guanyant control del mercat. Aquest model de negoci s'ha estès a altres sectors, com per exemple el bancari: el Banc Santander va vendre la seva xarxa de 1.250 sucursals bancàries el 2007 i es va quedar com a llogater d'aquestes.

Domini creixent del mercat turístic per part de grans multinacionals cotitzades a Borsa (per exemple, la nord-americana Marriott, la francesa Accor), finançant el seu desenvolupament empresarial emetent deute (obligacions) i endeutant-se amb la banca; i també amb gran presència als mercats borsaris.

Emergència del **capitalisme de plataforma**, concretament Airbnb amb els HUTs, i ràpid creixement del seu pes respecte al total del sector turístic. Colonització del model cap a altres activitats turístiques diferents de l'allotjament (en el cas d'Airbnb, serveis de guia turística o "experiències").

⁶ De fet, ja hi ha ETFs indexats a la indústria turística: per exemple, l'ETF iShares STOXX Europe 600 Travel & Leisure, amb referència internacional ISIN: DE000A0H08S0. En deu anys ha multiplicat per tres el valor, lligat a l'evolució d'una cistella d'accions de multinacionals del sector de l'aviació, entreteniment i hotelier: pot veure's al link següent: <http://www.morningstar.es/IntroPage.aspx?site=es&backurl=http%3A%2F%2Fwww.morningstar.es%2Fes%2Fetf%2Fsnapshot%2Fsnapshot.aspx%3Fid%3D0P0000152B>

⁷ Els darrers anys s'ha generalitzat el sale-and-leaseback, que consisteix en què la cadena propietària de l'hotel ven l'edifici i es queda de llogatera explotant aquest mateix hotel. Aquesta pràctica ha estat força estesa entre les empreses hoteleres espanyoles que van endeutar-se excessivament els anys anteriors a la crisi.

2. Canvis legislatius per obrir camí a nous actors i nous models de negoci

Finances

Aparició a l'Estat espanyol de les **SOCIMIs** (2009) com a implementació nacional dels *Real Estate Investment Trust* (REITs) que a grans trets podem definir com a fons d'inversió immobiliàris que cotitzen en borsa amb un règim fiscal molt favorable. Com exposarem en apartats posteriors, els REITs han estat uns instruments necessaris per a l'entrada a gran escala del capital financer internacional, tant al sector immobiliari (residencial i comercial) com en el cas espanyol, de manera molt important, en l'immobiliari turístic.

Progressiva concentració del negoci bancari, en tots els sectors (banca minorista, banca d'inversió, gestió d'actius) en cada vegada menys nombre d'entitats, amb més volum d'activitat. Increment de la importància i volum de les entitats financeres sistèmiques o TBTF "*too big to fail*" amb capacitat per a desestabilitzar la totalitat del sistema financer en cas de fallida de l'entitat.

Turisme

Desregulació del sector turístic (i del sector terciari en la seva totalitat) mitjançant la **Directiva Europea de Serveis o Bolkestein (2006)**⁸;

Desregulació del treball turístic, i del mercat laboral en general –amb la conseqüent precarització associada– mitjançant la **Reforma Laboral del 2012**.

Blackstone

⁸ ODG (2018): La falsa solució turística: concentració de beneficis i deute social, pàgina 26 "Pisos Turístics i Augment del Preu del Lloguer": <https://odg.cat/publicacio/turisme-deute-social/>

3. Més mobilitat internacional del capital i de (certes) persones

Finances

Augment substancial de la mobilitat del capital internacional i volums dels seus fluxos. La Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament destaca que els fluxos de capital en l'àmbit internacional han crescut molt més ràpid els darrers anys que el PIB i que el volum de comerç en l'àmbit internacional¹. Del 5% que suposaven els fluxos financers internacionals respecte del PIB mundial a mitjans dels anys noranta, es va passar al 21,4% l'any 2007², amb una important davallada posterior amb motiu de la crisi financera internacional: el 2017, aquests fluxos suposaven el 6,9% del PIB mundial. És un tret molt destacat el vigor experimentat pel mercat global de divises al comptat (*spot forex exchange market*). Diàriament s'intercanvien divises per un valor de 5 trilions de dòlars; de fet, és el mercat financer existent més gran, i actualment no el supervisa ningú. La mobilitat del capital en l'àmbit internacional és una clàssica recepta promoguda per les institucions internacionals i molt particularment com a part del Consens de Washington (1989). En aquest context, per exemple, trobem l'eliminació de barreres als moviments de capital intraeuropeu (Tractat de Maastricht, 1992) i la més recent iniciativa de la Unió de Mercats de Capitals (CMU) de la passada Comissió Juncker.

Turisme

Política d'obertura de les fronteres per a les persones consumidores internacionals de destinacions i serveis turístics: és indubtable que les persones de menors rendes amb intenció de residir i treballar no tenen les mateixes possibilitats d'entrada i sortida a països. En l'àmbit europeu, una de les fites més importants va ser l'establiment del visat turístic únic *Schengen*, que permet als turistes circular lliurement per tot el territori europeu part d'aquest espai.

9 "Development and Globalization: Facts and Figures 2012".

10 Fons Monetari Internacional (2011). El mateix Fons Monetari Internacional reconeix en aquest mateix informe que "l'augment fortíssim als fluxos internacionals de capital, tot i que va reduir-se momentàniament durant la crisi global, ha generat debat en l'àmbit de polítiques públiques quant als beneficis generats, però també amb els inconvenients d'aquesta mobilitat de capital. Mentre que els fluxos de capital internacional poden donar suport al creixement econòmic a llarg termini, també creen (...) reptes com (...) el reforç de bombolles financeres i de preus d'actius i parades brusques d'aquests fluxos de capital."

4. Explosió del volum de les indústries turística i financera

Finances

A partir de la crisi global del 2007-2008, es van engegar successius processos d'expansió o flexibilització quantitativa –de l'anglès **Quantitative Easing (QE)**– per part dels principals bancs centrals occidentals. El QE es pot considerar com un monumental rescat encobert a la banca privada, mitjançant la injecció massiva de massa monetària al sistema a través dels bancs privats, pagant un preu molt baix al Banc Central per agafar-la en préstec, i amb aquests recursos enriquir-se comprant principalment deute públic, que paga uns interessos més alts. La raó per la qual només es dona aquest privilegi a la banca és per la tradicional prohibició de finançament del dèficit públic per part del Banc Central –o monetització del *déficit*– per la qual cosa es busca el mateix efecte però a través dels bancs, que tenen el rol d'intermediaris. Si les coses surten malament, l'Estat rescata el sistema financer per la qual cosa la banca privada fa un guany sense riscos¹¹. Les polítiques monetàries no convencionals, a dins de les quals s'inclou el QE, també han inclòs la compra massiva de deute corporatiu, la qual cosa ha possibilitat que la banca elimini dels seus balanços enormes quantitats de préstecs a les empreses privades que podien generar-los problemes a l'hora de cobrar. El més greu, però, és que aquesta bateria de mesures estan deixant sense armes als banquers centrals davant d'una futura crisi, que novament podria estar causada per la banca i les empreses privades.

Turisme

Incorporació progressiva de grans segments poblacionals de rendes mitges-altes de països emergents (Xina, Rússia, Índia) als hàbits de consum occidentals i concretament a la despesa turística en destinacions a l'estranger. El fet que aquests països siguin superpotències en l'àmbit demogràfic fa que la població mundial potencialment consumidora de turisme hagi augmentat exponencialment¹². En el mateix sentit, l'important abaratiment del preu dels vols ha posat el turisme a l'abast d'un gran nombre de persones que abans no s'ho podia plantejar. Des de l'any 2000, les arribades de turistes en l'àmbit mundial s'han duplicat, i van arribar als 1.400 milions el 2018¹³.

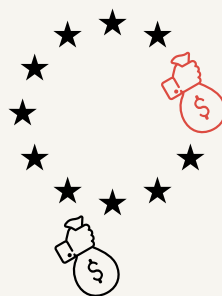
11 "Government subsidies to the Global Financial System. A Preliminary Exploration" UNEP, juliol 2016.

12 Segons dades de la consultora McKinsey, el 76% de la població urbana xinesa formarà part de la classe mitjana el 2022, o el que és el mateix, 730 milions de persones. Aquesta xifra significa més del doble de la població total dels EUA. L'any 2002, només el 4% de la població xinesa urbana pertanyia a la classe mitjana.

13 Segons dades d'Elizabeth Becker a la seva obra de referència *Overbooked*, i estadística de l'Organització Mundial del Turisme.

Finances

Cal afegir que també és molt probable que, en el marc de les compres de deute corporatiu per part del BCE, el banquer central europeu hagi comprat deute hotel·ler de l'Estat espanyol, que estava als balanços dels bancs espanyols¹⁴. Amb el QE, de manera molt destacada, es genera un descens generalitzat dels rendiments dels actius de renda fixa per la baixada dels tipus d'interès oficials (cosa que provoca, entre d'altres, que els estalviadors ja no reben tants interessos pels seus estalvis). Això desencadena una mobilització de capital privat que busca rendiments més elevats. En el context turístic, per exemple, estalviadors particulars comencen a comprar béns immobles per posar-los en arrendament turístic (l'any 2017, invertir en habitatge per lloguer a la costa rentava un 8,8% anual, molt més que els fons sobirans, dipòsits, etc.¹⁵).

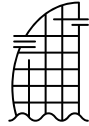
Tenint en compte aquests trets que han caracteritzat l'evolució d'aquests dos sectors els darrers temps, podem afirmar que **s'ha preparat un terreny fèrtil per a una irrupció a gran escala del capital financer en el sector turístic.**

¹⁴ Aquesta qüestió va ser objecte de pregunta a Mario Draghi per part del diputat Ramon Tremosa en la seva compareixença davant el Comitè d'Afers Econòmics i Monetaris del Parlament Europeu. Mario Draghi es va oposar a cap tipus de transparència quant a les identitats dels emissors dels bons corporatius i el volum d'aquests actius al balanç del BCE.

¹⁵ Article al diari Expansión, 2017: "Invertir en vivienda en costa renda un 8,8% anual"
<https://www.expansion.com/empresas/inmobiliario/2017/08/15/5991f0aae5fdea1a658b4695.html>

Barcelona
Turisme

4

No podem dir, però, que tot el capital financer es comporti igual. **Cal distingir entre inversors a curt termini, que es podrien associar en gran mesura al fenomen de l'extractivisme (Sassen, 2019) i a llarg termini, més compromesos amb el territori on es duu a terme l'activitat.** Els inversors a curt termini es centren en estratègies més agressives; i és un tipus de capital obert a assumir més riscos, perquè el seu objectiu és el benefici a curt termini amb sortida de la inversió.

Un tret que caracteritza el capital financer internacional de curt termini o especulatiu és la seva alta volatilitat, que va lligada a la voluntat d'aconseguir el màxim benefici en el menor temps possible, i molt poc compromès amb el territori (Bird, 2016). Podríem dir que igual de ràpid que pot aterrar en un context geogràfic concret, pot marxar. Blackstone, de fet, és el màxim representant de l'estratègia **buy it, fix it and sell it (comprar, arreglar i vendre)**. Aquest és un tret que veiem concretament a Barcelona amb les estratègies de compra d'edificis sencers, desnonament de persones llogateres i transformació en habitatge de luxe, hotels o HUT per al seu lloguer i revenda.

Aquesta estratègia ens porta necessàriament a la noció abans esmentada de l'extractivisme, que es va originar i desenvolupar en les economies colonials i post-colonials del sud global. En primer lloc, les metròpolis colonials i l'entramat de empreses creades ad hoc per a l'espoli de recursos (Companyies de les Índies) i avui dia per part d'empreses multinacionals: la inversió era mínima i els habitants de les colònies no rebien els beneficis, que es repatriaven a la metròpoli. **El capital financer internacional està substituint progressivament les multinacionals (que prenen el relleu de les Companyies de les Índies) en aquest procés.** Les reformes promogudes pel Banc Mundial (BM) i el Fons Monetari Internacional (FMI)¹⁶ a canvi dels préstecs als governs del sud global, han obert progressivament les portes a aquests capitals; tot i que encara queden països del sud global amb mercats financers menys desenvolupats i no integrats en l'àmbit global.

Aquest capital financer internacional de curt termini o especulatiu, per tant, es mou buscant la màxima rendibilitat; però un requeriment important és la facilitat d'entrada i de sortida de les inversions. **Podríem dir que la introducció de la figura de les SOCIMIs va respondre a aquesta necessitat específica d'aquest tipus de capitals,** tot i que es va vendre en el seu dia, d'una manera força fal·laç, com una mesura per permetre a les petites estalviadores accedir a les inversions en el mercat immobiliari d'una manera diversificada i líquida, en tractar-se de fons d'inversió cotitzats en Borsa¹⁷. Concretament, el model de participació del capital financer internacional en el mercat turístic espanyol a través de les SOCIMIs els ha permès elevar els rendiments obtinguts, gràcies principalment a la **infraimposició (o tractament fiscal favorable)**¹⁸ d'aquesta figura empresarial: el tipus de capital financer internacional que principalment ha invertit en turisme a Barcelona no ho hauria fet amb rendiments financers més baixos, i hauria optat per altres destinacions pel seu capital més atractives des del punt de vista dels beneficis obtinguts.

16 En el marc de la seva política de liberalització dels fluxos internacionals de capital: <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2012/031312.pdf>

17 Bé cotitzen al mercat continu, bé al MAB -Mercat Alternatiu Borsari (borsa alternativa, també gestionada per l'empresa Borses i Mercats Espanyols, amb menys càrrega de compliment normatiu per poder estar present públicament al mercat borsari).

18 El sector financer, en general, es caracteritza per gaudir d'un règim fiscal molt beneficiós. Per exemple, els serveis financers no duen IVA (impost sobre el valor afegit). El sindicat d'inspectors fiscals Gestha, de fet, advocava per la Taxa de Transaccions Financeres com a remei per a la "infraimposició" o tractament fiscal favorable del sector financer respecte d'altres sectors econòmics <https://www.europapress.es/economia/fiscal-00347/noticia-economia-fis-espana-recaudaria-5000-millones-ano-impuesto-transacciones-financieras-gestha-20120619133251.html>

Una mostra de la flexibilitat d'aquest capital financer amb destinació turística és la creixent importància a Barcelona, i a les principals ciutats globals, del fenomen de l'expulsió de la població autòctona amb la posterior reconversió en habitatges d'ús turístic (HUT)¹⁹. Aquest model de desenvolupament turístic té obvis efectes de pressió sobre el volum i el preu dels habitatges a disposició de la població local, mentre que l'habitatge “reconvertit” genera uns rendiments més elevats per als propietaris d'aquests immobles, i plusvàlues eventuais en el cas que es venguin.

El “valor més gran” d'aquests actius immobiliaris és en bona part fictici, ja que l'immoble té exactament les mateixes característiques físiques que quan es llogava per a habitatge habitual de la població autòctona. Aquest “valor més gran” de l'immoble seria susceptible de reduir-se amb canvis específics com l'enduriment de condicions per donar-li un ús diferent al d'habitatge habitual. En el cas dels actius hotelers, la moratòria de noves llicències hoteleres per part de l'Ajuntament de Barcelona – unit als mateixos límits físics de les ciutats altament explotades – ha creat un efecte *spillover* o “esquitx” d'inversió financera cap a altres ciutats. La immobiliària Forcadell parla de “falta d'actius hotelers” a Barcelona i Madrid i la conseqüent redirecció dels capitals financers cap a Andalusia, Canàries, Balears i ciutats com València²⁰.

Per tot això, avui en dia **no es pot entendre la indústria turística sense considerar el fenomen de la financerització**. Es tracta d'un procés en l'àmbit global on les finances internacionals busquen noves destinacions per a les inversions susceptibles de generar rendiments pels capitals. **La financerització no només permet que es pugui invertir molt més fàcilment en el sector turístic; sinó que en gran mesura condiciona el mateix model de negoci turístic** a destinacions globals com Barcelona (més endavant, parlarem més sobre els objectius d'inversió d'aquest nou capital que entra al sector). La influència creixent no només al sector, sinó a l'impacte directe a les vides de les persones; i amb extenses ramificacions a tota l'economia i la societat, justifica un interès reforçat de les institucions i dels moviments socials per comprendre les claus i l'evolució d'aquest fenomen.

19 Un dels casos més recents és el del desnonament de l'Abdellah, al carrer Ventura Plaja 17, al barri de Sants, per afegir el seu pis als tres de lloguer turístic que el propietari ja tenia al mateix bloc. Segons el Grup d'Habitatge de Sants, un d'ells era un pis turístic il·legal. El desnonament es va efectuar al tercer llançament, el 19 de juliol de 2019. <https://twitter.com/HabitatgeSants/status/1141596289316073473>

20 Informe del Mercado de Inversión de Forcadell de l'1S 2018, <https://www.forcadell.com/es/noticias/inversion/la-inversion-inmobiliaria-profesional-se-mantendra-en-una-etapa-expansiva-hasta-el-2020.html>

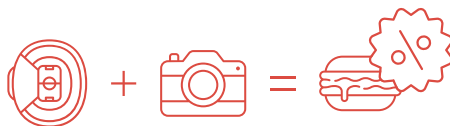
Barcelona
Global

Blackstone

5

Com ja s'ha esmentat a la introducció, al llarg de la història de Barcelona, –i sobretot, a partir de la industrialització amb el gran creixement de la ciutat i l'atracció de població, derivat del nou paper de centre de producció– les classes populars s'han relacionat amb actors amb interessos contraposats. Aquesta relació de conflicte té lloc per la relació laboral (en un primer moment al sector fabril, ara al sector terciari) o per l'ús d'un capital immobiliari com l'habitatge. Per exemple, la vaga de lloguers de 1931, que es va produir per una sèrie de motius diversos, però sustentat en aquesta relació contraposada entre persones llogateres i inquilines.

Desplaçant la burgesia barcelonina

El capital estranger, i molt principalment els fons d'inversió internacionals, estan desplaçant la burgesia barcelonina que històricament havia controlat bona part dels principals sectors econòmics i una part del capital immobiliari de la ciutat de Barcelona. **Les 400 famílies de Millet²¹ han anat cedint progressivament el seu espai als 500 d'Standard&Poors²²**, que des de la seva seu a Wall Street han anat teixint xarxes de control global abastant des d'una part important del patrimoni immobiliari de les principals ciutats globals a grans porcions de producció mundial de matèries primeres clau (com el coure i l'alumini), els recursos energètics i els aliments que consumeixen les persones de països del nord i del sud global²³.

Indubtablement, la indústria turística –i concretament el turisme a Barcelona– s'ha vist progressivament integrat als mercats financers internacionals, amb un interès creixent²⁴ per part dels inversors internacionals per adquirir actius d'inversió turístics. A l'Estat espanyol, el turisme ja era una indústria amb un gran pes econòmic i empresarial, però el veritable punt d'inflexió va caracteritzar-se per una irrupció a gran escala de les finances internacionals al sector. De la mà d'aquest binomi “turisme-finances” es produeix l'entrada en tromba del capital privat internacional²⁵ a l'Estat espanyol els anys de plena crisi econòmica posterior al crash financer del 2007-2008, principalment a través de Barcelona i Madrid. Aquest moment té la particularitat que els preus dels actius d'inversió immobiliària experimentaven els nivells més baixos, en referència als màxims preus, que van tenir lloc cap a l'any 2007.

21 Segons una frase atribuïda a Fèlix Millet, condemnat com a culpable de l'espoli del Palau de la Música: “Som 400 famílies i sempre som els mateixos.”

22 L'índex americà S&P500 és l'equivalent al nostre IBEX35, i el formen les 500 empreses més grans en termes de capitalització borsària del parc nord-americà.

23 <http://theconversation.com/who-owns-the-world-tracing-half-the-corporate-giants-shares-to-30-owners-59963>

24 Es justifica per l'enorme entrada d'actors financers internacionals en el sector i el sobreescalfament de preus dels actius turístics. A l'article aparegut a El País, del 27 d'abril de 2018, Manuel Molina, director d'Hosteltur, declara: “No creure que l'apetit pels hotels hagués tocat sostre (...) tot i que els preus són molt més alts que fa uns anys (...) però l'entrada de nous jugadors, principalment dels fons, ha dinamitzat un mercat que fins ara es limitava a moviments entre hotelers tradicionals i uns pocs actors complementaris de perfil més financer, però en franca minoria.”

25 El terme “capital privat” fa referència al negoci de comprar empreses i inversions per revendre-les més cares en un moment posterior. Aquesta definició s'adapta força bé al model de negoci en el qual es basa Blackstone, KKR, Carlyle, Apolo i d'altres. Podem distingir, dins del capital privat les activitats de venture capital (estratègia centrada en la inversió en noves empreses en fase inicial) o private equity (centrat en empreses ja establertes, en fase consolidada o amb necessitats de reestructuració). L'Associació Espanyola de Capital, Creixement i Inversió (<https://www.ascr.org>) representa els interessos tant d'entitats privades com públiques actives en aquesta àrea.

SOCIMIs – vehicle d'acceleració de la financerització turística

Alhora, es pot apreciar intencionalitat, quan no una veritable catifa vermella, per l'entrada en massa del capital financer internacional, mitjançant l'aprovació de la llei de les SOCIMIs²⁶. Aquest nou règim jurídic, tot i haver-se definit en algun moment com a mecanisme per “incentivar el lloguer”²⁷ i “canalitzar els diners dels petits estalviadors al mercat immobiliari”²⁸, hem pogut veure que es va constituir bàsicament per permetre al capital internacional accedir directament als actius d'inversió immobiliaris directament a través dels mercats borsaris. És interessant destacar que, tot i que la primera llei es va aprovar el 2009, aquesta llei va ser un “fracàs”, perquè “el 31 de desembre de l'any 2012 no s'havia creat encara cap SOCIMI.”²⁹ La clau va ser que la nova reforma de la llei de les SOCIMIs el 2012, on es va baixar la taxa impositiva del 19% al 0%, una reivindicació al seu dia de la indústria financera i els seus *lobbies*, com INVERCO³⁰. El seu argumentari és que “la SOCIMI no paga impostos, però distribueix els beneficis als seus accionistes i aquests sí que els paguen.” Qualsevol empresa normal, paga l'impost de societats, i els inversors paguen impostos sobre els dividends rebuts. D'aquesta manera, les inversions a les SOCIMIs haurien de tributar per beneficis que es generen als accionistes. Les pràctiques de *planificació fiscal*³¹ fan que els grans conglomerats financers que operen amb aquestes estructures acabin eludint en bona mesura el pagament d'impostos³². Per exemple, Blackstone canalitza diverses de les seves inversions hoteleres a l'Estat espanyol a través de la societat luxemburguesa Alzette Investments, que alhora és propietària de les accions de les SOCIMIs de Blackstone. En qualsevol cas, el 2019 l'Estat espanyol ja és el segon país del món amb més SOCIMIs, després del Japó³³.

26 Darrera de l'intent fallit de 2009, la reforma de la Llei de l'any 2012 va introduir canvis importants en la imposició que bàsicament eximien d'impostos als agents involucrats en aquestes operacions.

27 La mateixa vicepresidenta Maria Teresa Fernández de la Vega declarava, en una roda de premsa posterior al Consell de Ministres que va aprovar la Llei de les SOCIMIs el 2009, que la iniciativa “té com a objectiu fomentar el mercat del lloguer, millorar la competitivitat als mercats de valors i dinamitzar el mercat immobiliari.” https://www.hosteltur.com/55986_nuevas-empresas-inversion-inmobiliaria-estaran-exentas-impuesto-sociedades.html

28 Heliberto Teruel, de la taxadora CBRE, desmuntava l'argumentari de la participació del petit estalviador al sistema de les SOCIMIs, ja que només quatre de les que hi ha actualment –Colonial, Merlin, Lar i Arima– tenen una part notable de l'accionariat intercanviat a la borsa. La resta de les SOCIMIs, per estar cotitzades al Mercat Alternatiu Borsari (MAB), només han de tenir dos milions d'euros de la seva valoració en mans d'inversors minoristes. El Sr. Teruel descarta que aquestes siguin «SOCIMIs reals». https://www.abc.es/economia/inmobiliario/abci-boom-incompleto-socimis-espana-mucho-mas-numero-valor-201907190133_noticia.html

29 https://www.garrigues.com/es_ES/noticia/la-nueva-socimi-si-es-un-reit

30 <https://www.inmodiario.com/144/2514/regimen-fiscal-socimi-desincentiva-inversiones-extranjeras.html>

31 Diverses tècniques corporatives per reduir el pagament d'impostos sense incomplir la llei, principalment mitjançant la tècnica de declarar ingressos a diverses jurisdiccions territorials.

32 La Fundació Rosa Luxemburg, al seu informe Housing Financialization (2019), destaca l'èxit dels interessos financers en aconseguir que a gairebé cap país de la UE les SOCIMIs paguin l'impost de societats.

33 https://elpais.com/economia/2019/03/25/actualidad/1553537169_582242.html

El sector de les SOCIMIs basa el seu èxit en un tractament impositiu molt favorable, quan no directament en l'exempció de l'obligació de tributar, a tots els països on s'han implantat. Les SOCIMIs han triomfat imposant-se a les institucions, i canalitzant a través dels mitjans de comunicació tradicionals la seva narrativa i argumentari. Veiem com, per exemple, la Comissió Europea, a través de la Direcció General de la Competència de la Comissió Europea, va autoritzar que Finlàndia establís la figura de les REITs amb importants exempcions fiscals en cas que invertissin en habitatge per a lloguer. La Direcció General de la Competència ha d'aprovar, entre moltes altres qüestions, qualsevol afavoriment per part dels estats membres, sobretot en matèria fiscal, que pugui ser considerat discriminatori respecte a altres empreses o ser susceptible de constituir un ajut públic (*public aid*) al sector privat. En aquest cas, va descartar que aquesta exempció fos un ajut públic: el mateix excomissari de Competència Joaquín Almunia va declarar que *“la introducció de les SOCIMIs a Finlàndia promouria la inversió en lloguer a preus assequibles.”*³⁴ Anys després, el sector de les SOCIMIs no s'ha enlairat a Finlàndia, ja que només se n'ha constituït una³⁵: s'havien de respectar limitacions com la inversió només en propietats per a lloguer residencial, la distribució d'almenys el 90% dels beneficis en dividends, el límit del deute a no més del 80% del balanç i el seguiment de regles estrictes de comptabilitat. Es pot deduir, per tant, que l’**“eficiència” de les SOCIMIs, reivindicada per la indústria financera, es basa de manera molt important en un tracte de favor per part de l'Estat, com ho són les deduccions i els beneficis fiscals (els quals, en realitat, són una subvenció o ajut públic).** Una vegada més, la indústria financera és una col·laboradora necessària en la transferència de recursos públics a butxaques privades³⁶.

34 Nota de Premsa a Brussel·les, 12 de maig de 2010 http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-559_en.htm

35 https://kti.fi/wp-content/uploads/The-Finnish-Property-Market-2018_web.pdf

36 Referència al treball de l'ODG sobre les CPPs (Col·laboracions o Concessions Publicoprivades) <https://odg.cat/es/blog/burbuja-infraestructuras-cpps/>

En resum, en el cas de les SOCIMIs, és el gran capital financer internacional i no els petits inversors qui opera i hi participa en els guanys³⁷. No s'utilitzen prioritàriament per facilitar l'accés a l'habitatge sinó que es dediquen a molts altres tipus d'inversions immobiliàries (com l'hotelera), i no faciliten precisament l'accés a l'habitatge sinó que creen el problema d'accés a l'habitatge. A més, el motiu d'utilització d'aquestes estructures és l'evasió d'impostos, mitjançant eines de planificació fiscal a l'abast del gran capital financer i no dels ciutadans de carrer.

Com a apunt, a dia d'avui, Blackstone compta amb set SOCIMIs: Euripo, Torbel, Albirana, Testa, Corona, Fidere i Hispania. Aquesta darrera concentrava el patrimoni hotelier de Soros a l'Estat espanyol i va ser adquirida mitjançant una OPA el juliol de 2018, i va convertir Blackstone en el propietari més important d'hotels al país³⁸. Blackstone, però, va retirar l'abril de 2019 Hispania de la Borsa espanyola, per la qual cosa se li retira la condició de SOCIMI. Els darrers temps, Blackstone està reorganitzant-se per passar de fons d'inversió a corporació amb base als EUA, amb la intenció d'obrir-se a la captació de capital, principalment d'accionistes estrangers³⁹. Pel que fa a la gestió de la seva cartera hotelera, Blackstone preveu integrar-la progressivament a la seva plataforma Hotel Investment Partners (HI Partners). HI Partners té seu a Barcelona i ara mateix és el tercer propietari hotelier més important per nombre d'habitacions a la UE, amb voluntat d'adquirir nous actius i controlar el mercat hotelier del sud d'Europa⁴⁰.

37 Recordem la controvèrsia relacionada amb el requisit legal de 100 inversors que els inversors en SICAVs solucionaven amb "mariachis" o homes de palla. Les SOCIMIs tenen uns requisits de dispersió de capital més exigents, però que en la pràctica no limiten el control per part d'un sol actor de la SOCIMI. Per exemple, Torbel Investment és propietat al 97,83% de Blackstone, mentre que la resta correspon a 20 accionistes minoritaris: <http://catalunyaplural.cat/es/la-trama-de-las-socimis/>

38 <https://www.publico.es/economia/hispania-socimi-hotelera-blackstone-dejara-bolsa-proximo-5-abril.html>

39 <https://www.blackstone.com/media/press-releases/article/blackstone-completes-conversion-to-a-corporation>

40 https://cincodias.elpais.com/cincodias/2019/04/11/companias/1555006405_020888.html

La consultora Deloitte aposta perquè el futur del sector turístic ha de passar per la compra d'hotels per tot el món per part de grups inversors, per tal de crear plataformes transatlàntiques que es treguin del mig els turoperadors, i que es contacti directament amb els clients.

<https://www.preferente.com/noticias-de-hoteles/hispania-lidera-el-ranking-de-uenos-de-hoteles-en-espana-271183.html>

Fons de pensions privats i assegurances – nous actors poderosos

Ara bé, abans hem parlat de les diferències entre capital a curt termini i capital a llarg termini: el rol del capital a llarg termini és en termes quantitatius molt més important, pel gran volum d'actius gestionats en l'àmbit global; i bàsicament l'integren els inversors anomenats “institucionals”, que són els **fons de pensions privats** i les **asseguradores**. Aquests inversors han de vetllar per l'interès a llarg termini dels seus inversors (beneficiaris de les assegurances, sobretot assegurança de vida, i participants dels plans de pensions) segons l'anomenada “obligació fiduciària” i, per tant, l'estabilitat a llarg termini de les inversions és (o hauria de ser, en tot cas) el seu principal objectiu.

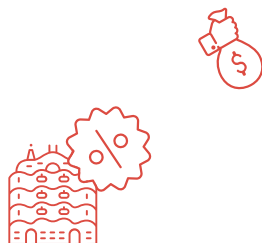
Per això, cada vegada es regeixen més pels **paràmetres no financers o ASG (ambiental, social i de bon govern)**⁴¹, a banda de les expectatives financeres que tradicionalment s'han tingut en compte. Està força provat que s'observa una **correlació positiva entre els factors ASG i la rendibilitat financera**⁴²: per exemple, evitant litigis o multes per contaminació –recordem que el desastre del Deepwater Horizon, que ha arrossegat la petroliera BP a un litigi de 65 bilions de dòlars– o la vulneració dels drets de les persones treballadores –com a exemple més representatiu tenim l'esfondrament del Rana Plaza⁴³ o el cas, a l'Estat espanyol, de les indemnitzacions per casos de mort per amiant per part de la empresa Uralita–, els quals impacten negativament en el compte de resultats de futurs exercicis. Tot i això, no s'inclouen en aquests paràmetres drets fonamentals com el dret a l'habitatge, a la vida digna o al respecte dels DESCA.

41 Segons una enquesta del CFA Institute a gestors d'actius i professionals financers, el 73% prenen en compte els criteris ASG a l'hora de prendre decisions d'inversió:
<https://www.cfainstitute.org/research/survey-reports/esg-survey-2017>

42 El 63% dels 2.200 estudis elaborats entre 1970 i 2014 van mostrar una correlació positiva entre les qualificacions ESG i el rendiment financer d'una empresa:
<https://www.spainsif.es/comprobado-la-inversion-responsable-puede-potenciar-las-rentabilidades-financieras/>

43 Cal destacar que la mort de 1.130 persones per l'esfondrament de l'edifici on treballaven precàriament a Bangladesh va sortir relativament barata a les empreses destinatàries finals dels tèxtils que confeccionaven aquests treballadors: El Rana Plaza Arrangement va distribuir 18,5 milions de dòlars en concepte de compensacions i 1,5 milions a cures de ferits. En aquest cas, el perjudici més gran és l'efecte negatiu en la reputació de l'empresa identificada com a última responsable.

En conseqüència, la presència d'aquests actors al territori podria ser més compatible amb la vida dels veïns i veïnes, però les experiències apunten al fet que aquests actors actuen quasi de forma sistemàtica vulnerant els drets dels territoris on entren i els dels seus habitants. Un exemple és el fons de capital risc KKR: un dels grans actors financers a l'Estat espanyol, que es caracteritza per la seva estratègia agressiva de compra d'actius corporatius a curt termini (per maximitzar el benefici en el mínim de temps) i que té com a clients els fons de pensions nord-americans de professors, treballadors públics i altres gremis que li cedeixen part del seu capital per la seva gestió.

L'entramat corporatiu, financer i polític

És interessant destacar els vincles dels fons d'inversió internacionals de curt termini a l'Estat espanyol. **Els fons internacionals de capital de vegades han confiat en persones amb estrets lligams amb la política nacional com a “ambaixadors”, perquè els obrin les portes del negoci al país:** a banda de la cèlebre entesa **Aznar Jr.-Cerberus** (facilitadors de la venda de l'habitatge públic a Madrid), ens trobem la vinculació de la firma de capital risc KKR amb Alejo Vidal-Quadras, fill d'Aleix Vidal-Quadras (expresident del Parlament Europeu amb el PP, excandidat a les eleccions europees de 2014 amb VOX). I, el fet que el Banc Santander sigui patrocinador de la Lliga de futbol espanyola no hauria d'estranyar: l'esport rei al nostre país és una *pseudoinstitució* d'Estat al servei del blanquejament de marques corporatives; garanteix un accés immillorable a l'entramat empresarial amb qui s'hauran de fer els negocis de compravenda d'actius d'inversió. En aquest sentit, per tractar-se també d'una figura més coneguda públicament per la seva vinculació al futbol que per les seves activitats empresarials, oportunament posades en segon terme, podem fer un paral·lelisme amb el cas de **Florentino Pérez**⁴⁴, president del Real Madrid, el qual controla la xarxa empresarial més gran del país amb ACS, a mig camí entre els sectors públic i privat per l'enorme presència en licitacions de gran obra pública, serveis i privatització del sòl públic.

El futbol com a indústria de l'espectacle és un pilar important del turisme a Barcelona i Madrid: el museu del Camp Nou ocupa la tercera posició, i el del Bernabeu la sisena en nombre de visitants en l'àmbit nacional. Blackstone té interessos clau a la indústria turística; i això ens porta a la figura de **Joan Gaspart**, expresident del FC Barcelona, impulsat a la Presidència de Barcelona Turisme perquè havia de ser “el més beneficiat, perquè és el que més hotels tens a la ciutat” (Pasqual Maragall *dixit* ⁴⁵).

44 L'ODG ha seguit de prop les activitats empresarials de Florentino Pérez i l'empresa ACS, i en especial les col·laboracions publicoprivades (CPPs). Més info: https://odg.cat/pagines_campanyes/caso-castor/ i https://odg.cat/pagines_campanyes/judici-popular-castor/

45 Segons declaracions del mateix Gaspart al Fòrum Europa de 2009: “L'alcalde de Barcelona, Pasqual Maragall, em va trucar i em va dir: 'Joan, tu has de ser el president de Barcelona Turisme, perquè si això va bé, tu en seràs el més beneficiat, perquè ets l'hotelier que més hotels tens a la ciutat'”: <https://www.youtube.com/watch?v=riYXkWPMS0&t=1883s>
També trobem una bona perspectiva històrica de la creació de Turisme Barcelona per trobar una solució a la ressaca hotelera post-Barcelona'92: <https://www.elperiodico.cat/ca/barcelona/20081014/turisme-de-barcelona-atorga-la-seva-medalla-dor-a-maragall-per-la-promocio-de-la-ciutat-242856>

De fet, la trajectòria de Joan Gaspart ens permet **posar cara al fenomen de la financerització del turisme de Barcelona** mitjançant la progressiva entrada del capital financer internacional al sector. El Sr. Gaspart, propietari de la cadena HUSA (en el seu moment va ser un dels propietaris més importants d'actius turístics de la ciutat), va utilitzar el seu pòdium de Barcelona Turisme per atacar les demandes de racionalització turística i defensar l'augment sense límit del nombre de turistes, utilitzant per a aquest fi recursos públics per a la promoció del turisme a Barcelona. El grup HUSA ha anat progressivament desfent-se del seus actius a conseqüència dels problemes financers derivats d'un excessiu endeutament, que de fet els van arrossegar l'any 2014 al concurs de creditors. La situació ha evolucionat força durant aquest període: per exemple, mentre que HUSA va desfer-se de l'Hotel Palace l'any 2011 per 68 milions d'euros (i 120 habitacions, 5*), l'any 2017 pretenia vendre el seu 50% del Gran Hotel La Florida (70 habitacions, 5*) per 40 milions d'euros. L'escalada dels preus dels actius d'HUSA durant aquests darrers temps del període de presidència de Gaspart a Barcelona Turisme, per tant, és clara. La taxadora TINSA calcula que el valor mitjà per habitació d'hotel actual de 4 estrelles a Barcelona és de 300.000€, mentre que a Madrid el valor és de 180.000€. En l'àmbit estatal, els hotels 5* es van revalorar un 10% l'any 2018, mentre que els 4* només ho van fer un 4%. **TINSA considera que la moratòria turística a Barcelona ha influenciat a l'alça el valor dels actius hotelers a la ciutat**, tot i que afirma que el context polític i possibles canvis en la normativa turística són factors negatius quant a la valorització d'aquests actius. Podem deduir, per tant, que el Sr. Gaspart s'ha beneficiat (malgrat els problemes de les seves empreses) de l'efervescència inversora en actius turístics a l'Estat espanyol, i col·lateralment de l'escassetat de nous actius hotelers a Barcelona a causa de la moratòria.

Lobbies turístics

– falta de transparència i control ciutadà

És important incloure com a peça clau d'aquest trencaclosques a gran escala les organitzacions de representació d'interessos o *lobbies* que promouen els objectius de l'entramat turístico-financer: no debades a l'**Estat espanyol (un dels països europeus on la crisi econòmica va colpejar més fort)**, la indústria turística s'ha autoproclamat salvadora del país i “motor de recuperació econòmica”⁴⁶. A la força que tenen els *lobbies* de la indústria turística, cal afegir-hi el factor de la forta presència dels capitals internacionals i els interessos que aquests mateixos tenen lligats a la indústria turística. Per exemple, el desembre de 2018 es va crear Asocimi, el *lobby* de les SOCIMIs que declarava com a prioritat número u seva lluita contra la reforma de la seva fiscalitat demandada per Podemos, ja que segons el seu president: “Segurament les SOCIMIs estem pagant més impostos que qualsevol altra empresa.”⁴⁷

En el context local de Barcelona, cal destacar la importància d'organitzacions com **Barcelona Global**. Es tracta d'una organització que fa *lobby* per a múltiples actors privats amb gran poder al context urbà de Barcelona, i que últimament han vist qüestionats els seus interessos perquè cada cop més gent ha adquirit consciència –gràcies a les lluites de molts moviments socials i veïnals– dels impactes negatius del model del turisme que es vol imposar.

Es tracta d'una organització presidida per Ignasi Guardans i Cambó, empresari hotel·ler, que va ser en primer lloc diputat nacional i després eurodiputat amb CiU, vinculat amb la FAES catalana i l'Institut Catalunya Futur. La FAVB (Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Barcelona) va mirar d'incloure aquesta organització al procés judicial del cas Palau per una possible relació amb irregularitats lligades a les subvencions del Ministeri de Cultura que el govern del PP va atorgar al Palau mentre el Sr. Millet n'era patró.

⁴⁶ El vicepresident de la patronal Exceltur va declarar: “L'aportació del turisme és clau per consolidar el procés de recuperació econòmica espanyola i, per tant, hauria de gaudir de més prioritat política i estímuls per millorar la seva competitivitat i seguir sent la locomotora de la recuperació”:

<https://www.expansion.com/2014/01/15/empresas/transporte/1389800630.html>

També va declarar la mateixa ministra de Treball Fátima Báñez al Shopping Tourism & Economy Summit de 2017: <https://www.lamoncloa.gob.es/serviciosdeprensa/notasprensa/mempleo/Paginas/2017/041017banez.aspx>

⁴⁷ https://cincodias.elpais.com/cincodias/2018/12/20/companias/1545315352_781779.html

És molt destacable l'activitat de Barcelona Global els darrers mesos, en el context de les eleccions municipals: Barcelona Global va acusar Barcelona Turisme d'estar "polititzada", de tenir un "model de finançament ineficaç", i va reivindicar la necessitat d'incloure a la seva estructura "nous actors que explicitin millor què és Barcelona, que és diferent a la Barcelona del 1993."⁴⁸

Bàsicament, el que volen és més finançament dels actors privats, la qual cosa justifica, segons ells, més control del sector privat sobre Barcelona Turisme. La línia que defensa Barcelona Global, en qualsevol cas, s'assimila a la que defensava Gaspart al capdavant de Barcelona Turisme, centrades en la inversió de recursos per augmentar el nombre de turistes a la ciutat i la col·laboració públic-privada en la política turística municipal. Un altre punt molt rellevant és la demanda de la flexibilització del PEUAT en la rehabilitació d'hotels (facilitant, per tant, l'obtenció de més rendiments dels actius turístics) i la descentralització del turisme cap a barris menys massificats com Montjuïc, el Paral·lel, el Zoo i Besòs/Fòrum. I, de fet, davant de la pèrdua de poder del sector privat dins de Barcelona Turisme, organitzacions com Barcelona Global amenacen amb impulsar "alternatives" privades al consorci públic-privat Barcelona Turisme que els representin millor per tal d'impulsar un model de turisme que els permeti seguir generant el màxim benefici a la vegada que generen forts costos socials i per a les persones treballadores.

⁴⁸ <https://beteve.cat/economia/barcelona-global-turisme/>

En l'àmbit de l'Estat espanyol, el sector dels *lobbies* havia estat completament desregulat fins que l'any 2016 la Comissió Nacional de Mercats i Competència (CNMC) va fer un primer pas establint un registre voluntari. La mateixa CNMC reconeixia els límits d'aquesta iniciativa davant la negativa dels despatxos d'advocats a registrar-se per la seva activitat lobbista adduint “secret professional” per evitar el registre⁴⁹. No hi ha cap conseqüència negativa davant la falta de registre d'aquestes organitzacions. La CNMC, concretament, és la responsable de la redacció d'un informe d'importància cabdal per al Gremi del Turisme validant la entrada d'Airbnb de la mà de la desregulació *Bolkestein*⁵⁰ i atacant les regulacions municipals i autonòmiques que intentaven restringir-lo⁵². Abans ja havia donat suport a Uber davant dels treballadors del sector del taxi⁵³. Els dubtes sobre la utilització dels mateixos arguments que el *lobby* d'Airbnb va posar en entredit l'objectivitat de les institucions públiques⁵⁴, factor afegit a l'afiliació política dels únics tres ponents de la Sala de la Competència de la CNMC que van redactar ambdós informes⁵⁵.

En l'àmbit europeu, l'absència de registre i aportació d'informació verídica i completa al portal de la transparència sí que comporta sancions com el vet de entrada a la seu parlamentària, a la Comissió Europea i a la participació als grups d'experts que assessoren la Comissió Europea. Segurament per això podem trobar informació força completa del principal *lobby* en l'àmbit mundial del turisme, la World Travel & Tourism Council (WTTC), que declara una inversió anual en *lobby* en l'àmbit europeu inferior als 100.000 euros i tasques de influència en matèria de liberalització de visats, promovent l'exempció mútua de visats turístics amb els EUA⁵⁶.

En resum, aquesta doble entesa llobbista del turisme i les finances ha aconseguit un gran èxit en la implantació d'aquest model altament financeritzat que xoca de ple amb les demandes de la població, contràries als seus interessos. Davant d'aquesta situació, a la ciutat de Barcelona destaquen per la seva activitat, resistència i propostes, nombroses plataformes veïnals, moviments socials, organitzacions i centres d'investigació, que amb el seu treball han visibilitzat els efectes i actors de la financerització

49 <https://blog.cnmc.es/2017/02/28/un-ano-de-registro-de-grupo-de-interes/>

50 https://www.eldiario.es/economia/CNMC-evidencia-empirica-magnitud-Airbnb_0_803169911.html

51 La Directiva Bolkestein estableix que les institucions competents en l'àmbit nacional han de facilitar l'obtenció de llicències per a les activitats del sector serveis per part de nous actors disposats a entrar en el sector, per tal d'augmentar la competència, la qual cosa es pretenia que generés enormes beneficis a la ciutadania amb preus més competitius dels serveis. Més informació sobre una possible reedició –i aparellada a un aprofundiment de la liberalització que la primera Directiva va produir– d'aquesta llei: <https://odg.cat/es/blog/comision-directiva-servicios/>

52 https://www.eldiario.es/economia/CNMC-Madrid-Bilbao-San-Sebastian_0_801070089.html

53 <https://www.lainformacion.com/empresas/cnmc-uber-cabify-recurre-supremo/6344283/>

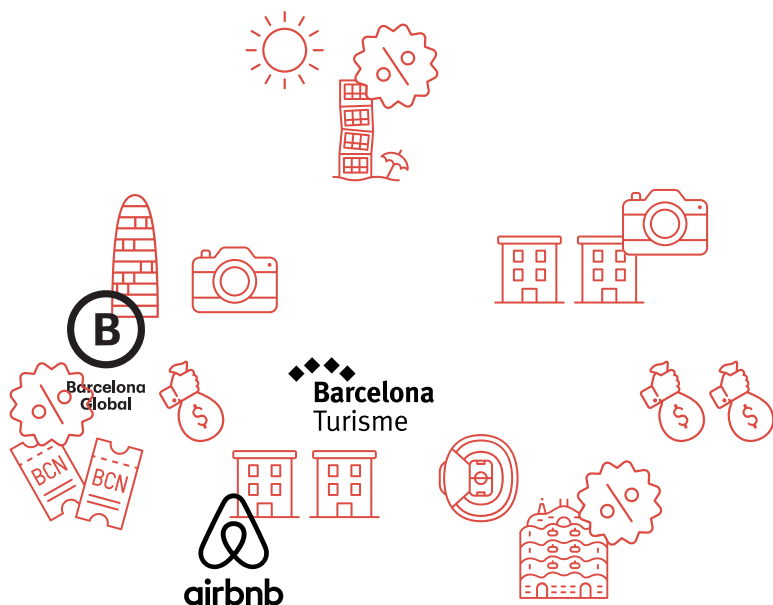
54 https://www.eldiario.es/economia/Competencia-alinea-argumentos-Airbnb-Bruselas_0_804219755.html

55 https://www.eldiario.es/economia/discrepancias-CNMC-regulacion-Airbnb-Uber_0_805969495.html

56 <https://lobbyfacts.eu/representative/a61661e11f9140b5bf78b59d736de7db/world-travel-tourism-council>

del turisme. Es posa llum i veu a la problemàtica del sobreturisme i es defensen casos d'assetjament immobiliari i desnonaments per expandir el negoci dels HUTs⁵⁷. Les institucions públiques han ignorat en gran mesura pronunciar-se, regular i identificar els qui estan contribuint i beneficiant-se d'aquest procés.

Finances i turisme, arrabassen llars i espais urbans a la població local, precaritzen la mà d'obra, utilitzen recursos públics per a promocionar-se i minimitzen la seva contribució a les arques públiques mitjançant una defensa molt eficient dels seus interessos corporatius. La gran tasca que cal dur a terme està en el camp regulador-institucional. Finances i turisme, arrabassen llars i espais urbans a la població local, precaritzen mà d'obra, utilitzen recursos públics per a promocionar-se i minimitzen la seva contribució a les arques públiques mitjançant una defensa molt eficient dels seus interessos corporatius. La gran tasca que cal dur a terme està al camp reguladori-institucional.

57 | Raval planta cara a Blackstone para defender el bloque Hospital 99:

<https://www.elsaltodiario.com/barcelona/el-raval-planta-cara-a-blackstone-para-defender-el-bloque-hospital-99>

6

La ciutat de Barcelona ha començat un procés de replantejament de principis rectors de les seves polítiques municipals del turisme. A banda de la qüestió objectiva dels límits físicoespacials del turisme de masses, una creixent massa crítica formada per la societat civil (plataformes veïnals, moviments socials i organitzacions de la societat civil organitzada molt diverses⁵⁸), i cada vegada més representants polítics, exigeixen la fi del mandra que havia sustentat històricament la política turística de la ciutat de “com més turistes, millor” i “el turisme enriqueix a tothom”.

Es pot treure la conclusió que **els objectius del capital financer internacional**, que està progressivament guanyant el control de la indústria turística de Barcelona, **és incompatible amb un model turístic sostenible que posa la vida al centre**. El capital privat està molt atent als senyals que s'enviïn des dels poders públics per prendre decisions d'inversió, especialment a llarg termini. L'**actiu d'inversió “marca Barcelona”⁵⁹** és objecte de desig per part dels inversors internacionals per raons com el **reconeixement en l'àmbit global de la ciutat**, que garanteix el valor de l'actiu i la liquiditat de la inversió; i per tractar-se d'un **actiu amb alta seguretat** (alta estabilitat institucional, perspectives de manteniment o increment de visitants i ingressos turístics).

⁵⁸ Citem diverses organitzacions destacades a la ciutat de Barcelona: l'Assemblea de Barris per un Turisme Sostenible (ABTS) (<http://assembleabarris.wordpress.com/>), Sindicat de Llogateres (<https://sindicatdellogateres.org/>), PAH Barcelona (<http://pahbarcelona.org/>), Associació 500x20 (<http://500x20.prouespeculacio.org/>), d'entre moltes altres, i organitzacions i grups de recerca com Alba Sud (<http://www.albasud.org/>), GrupTUDISTAR (<https://tudistar.com/fuentes/>), Turismografías (<http://www.turismografias.org/>) o La Hidra Cooperativa (<http://lahidra.net/>). Només són alguns exemples d'una xarxa d'actors molt més ampla, que treballen en la problemàtica turística i propostes de solucions.

⁵⁹ De la mateixa manera que les empreses privades, propietàries d'actius immaterials que generen valor pel seu impuls en les vendes de productes de l'empresa; la “marca Barcelona” és un actiu clau per a la indústria turística que explota i els interessos financers que s'hi beneficien. A la trobada “De Barcelona al món” en Luis Galí, responsable de Mercadotècnica i Estratègia Comercial de Vueling afirmava que “ens permet vendre molt, i molt bé”. L'impacte de la “marca Barcelona”, per tant, té un efecte clau en la revaloració dels actius d'inversió; a banda dels efectes clau sobre el mateix negoci turístic i negocis amb vincles amb el turisme.

El fenomen de la financerització, però, per la seva condició de dinàmica a escala global i perquè comporta la mobilització de volums estratosfèrics de capital, és difícilment abastable per les administracions locals les quals compten amb mecanismes insuficients per poder-hi influir. Un dels factors més importants que hi ha darrere de l'accentuació de la *financiarització* els darrers temps són les polítiques del Banc Central Europeu (BCE), que han generat un *emborratxament* de liquiditat financera per part de la Reserva Federal i el BCE, que estan fora de l'abast de les polítiques municipals. La societat civil, no obstant això, qüestiona de forma creixent la legitimació democràtica del BCE i que no hagi cap tipus de participació de la ciutadania en les decisions de la política monetària⁶⁰.

La rendibilitat⁶¹, però, continua sent un factor decisiu per als inversors: l'escalada de preus dels actius hotelers a Barcelona⁶² s'ha basat en bona part en la precarització del treballador⁶³ i la massificació del turisme. En aquest sentit, és interessant destacar les interrelacions entre els actors financers a curt i a llarg termini que s'han descrit abans: el capital a curt termini obre el mercat, per posteriorment transferir els actius a inversors a llarg termini. Actualment a l'Estat espanyol ja estem veient vendes d'actius residencials per part d'empreses de *private equity* (com per exemple la sortida al mercat de les VPOs de Diagonal 75 de Blackstone⁶⁴). Per exemple, els grans fons de pensions dels funcionaris i mestres holandesos APG (un dels més importants d'Europa) va crear el 2018 Vivenio, una SOCIMI que ja compta amb una cartera de 3.144 habitatges i 718 milions d'euros, i amb l'objectiu de duplicar aquesta xifra i arribar a una inversió total de 1.500 a 2.000 milions d'euros⁶⁵.

60 Com a exemple més important tenim la Campanya de Positive Money per a la democratització del BCE: <https://www.positivemoney.eu/democratize-european-central-bank/>

61 En el context del negoci hotelier, una mesura clau dels beneficis hotelers seria el RevPAR "Revenue Per Available Room" o ingress per habitació disponible. Aquesta mesura, però, no té en compte les despeses d'explotació del negoci hotelier, com el personal, lloguer, etc. El RevPAR depèn sobretot del grau d'ocupació i de la política de preus de l'establiment. Per als propietaris d'actius turístics (hotel), el seu benefici seria l'import de lloguer de l'hotel, el qual els darrers temps està evolucionant cap a una fórmula mixta entre un import fix complementat per un import variable derivat de l'ocupació (per tant, el propietari de l'actiu d'inversió participa en part amb el risc d'explotació del negoci).

62 Els darrers anys s'ha incrementat un 30% el preu mitjà de compra dels actius hotelers a Barcelona https://www.hosteltur.com/comunidad/nota/019093_el-precio-de-los-hoteles-de-barcelona-se-ha-disparado-un-30-en-los-ultimos-4-anos.html

63 A banda de l'excel·lent revisió del treball previ que Yrigoy i Cañada (2019) havien fet ja sobre la relació entre la devaluació del treball turístic i l'entrada de capital risc; hi ha molts més casos en l'àmbit espanyol de l'entrada d'aquest capital risc internacional i acomiadament massiu de treballadors: <https://www.expansion.com/empresas/2019/02/08/5c5c95aa268e3eb92b8b465f.html>

64 <http://www.realestatepress.es/MostrarNoticia.asp?M=0&Id=576350>

65 Tenim força exemples de capital de fons de pensions que financen iniciatives d'habitatge social: <https://www.co-operative.coop/media/news-releases/co-ops-pension-scheme-responds-to-uk-social-housing-crisis> i <https://www.socialhousing.co.uk/news/news/yorkshire-council-pension-fund-invests-20m-in-social-housing-reit-49221>

Els fons de pensions internacionals són actors d'inversió a llarg termini que poden adquirir un protagonisme creixent, succeint al capital especulatiu internacional que es retiri i repatriï beneficis. Els objectius d'inversió dels fons de pensions –rendiments estables a llarg termini, sense una excessiva assumpció de riscos i sense prioritzar retorns financers excessivament elevats– podrien ser més compatibles amb la vida a la ciutat que els objectius d'inversió del capital financer a curt termini; però també caldria construir un marc regulatori estricte per garantir que aquests actors no entressin en conflicte amb el dret d'accés a l'habitatge de la població local, amb l'ús de l'espai públic o amb els drets laborals.

En vista de l'anàlisi que s'ha fet sobre la influència de les finances en el turisme en el context de Barcelona, es proposen les línies d'acció següents, bé per revertir les conseqüències negatives que aquesta dinàmica té sobre la vida a Barcelona, bé per promoure alternatives compatibles amb el benestar de les persones i de l'entorn:

És important que l'Ajuntament de Barcelona garanteixi processos transparents de participació i presa de decisió ciutadana sobre el model turístic.

En aquest sentit, el Consell de Turisme a la Ciutat⁶⁶ (part del consorci publico-privat Barcelona Turisme) hauria de guanyar pes per esdevenir un actor destacat, amb competències no només consultives sinó també amb capacitat de prendre decisions vinculants. Cal que els beneficis generats pels actius immaterials turístics (i molt destacadament la “marca Barcelona”⁶⁷) es reverteixin a les arques públiques, com a actiu de propietat pública que són. Ara mateix passa exactament l'inrevés, ja que, de fet, s'utilitzen recursos públics per alimentar la marca, i els negocis privats se'n beneficien sense assumir tots els costos.

A més, **desaconsellem el format de consorci publico-privat de Barcelona Turisme –un exemple de col·laboració público-privada (CPP)–**, principalment per tractar-se d'un model contrari als interessos generals. Segons l'anàlisi i seguiment de molts exemples de CPPs per part de l'ODG i altres organitzacions arreu del món⁶⁸, es conclou que aquest model és agressiu amb els drets de la ciutadania i del medi ambient, i en moltes ocasions danya les arques públiques i la mateixa democràcia, i crea focus de falta de transparència i possible corrupció⁶⁹.

⁶⁶ <https://ajuntament.barcelona.cat/turisme/ca/consell-de-turisme/que-es>

⁶⁷ Els darrers temps, l'Ajuntament de Barcelona ha engegat “Always Barcelona” com a nova marca de la ciutat, amb la voluntat d'anar més enllà dels “turismes i congressos”, segons va declarar l'alcaldessa Ada Colau en la presentació d'aquesta iniciativa. Ja anteriorment Barcelona Turisme i la Generalitat de Catalunya havien creat “Barcelona Medical Destination” per potenciar el turisme mèdic a Barcelona.

⁶⁸ Comunicado en contra del modelo de contratación CPP (colaboraciones o concesiones público-privadas) firmado por más de 150 organizaciones de alrededor del mundo: <https://eurodad.org/files/pdf/5b8fd3e091807.pdf>

⁶⁹ <https://odg.cat/publicacio/fracasen-apps/> i <https://odg.cat/es/colaboraciones-concesiones-publico-privadas-cpp/>

Recomanació número 2

Cal trencar el cercle viciós de més places d'allotjament turístic sempre a costa de menys espai per a la vida del veïnat.

La insaciabilitat de les enormes masses de capital internacional, lligat a l'elevat interès específic pels actius turístics a Barcelona (ja sigui pel factor de rendibilitat o per altres motius) genera pressions insostenibles sobre la vida a la ciutat. Calen urgentment mesures de racionalització de les inversions turístiques a Barcelona, com evitar la inversió de capital en la compra d'habitatge per a ús turístic que tregui habitatges del mercat de lloguer habitual. Caldria disminuir progressivament el parc de HUTs, per la qual cosa s'ha de fer el possible per extingir llicències vigents, i aturar la concessió de noves, evitant així la dispersió del fenomen a tots els barris de la ciutat. A més, molts col·lectius de la societat civil organitzada ja han treballat mesures i propostes molt vàlides per aturar aquest problema centrant-se en el dret a l'habitatge, com la PAH o el Sindicat de Llogateres⁷⁰.

⁷⁰ <https://pahbarcelona.org/es/tag/las-5-de-la-pah/> i <https://sindicatdellogateres.org/es/10-propostes/>

Cal vincular urgentment l'activitat turística amb els drets de les persones treballadores.

Calen indicadors que mesurin el compliment de les principals reivindicacions de les persones treballadores. En aquest sentit, hi ha iniciatives com la moció al Parlament de Catalunya per la creació d'un "Segell de Treball Just i de Qualitat" a instància del col·lectiu de Les Kellys⁷¹. Aquest segell podria ser de valor tant per a consumidors i usuaris turístics perquè els inversors propietaris dels actius turístics poguessin mesurar la rendibilitat social en termes no financers (ASG)⁷².

L'Ajuntament de Barcelona hauria d'assumir la reivindicació que Les Kellys van fer al Parlament, limitant la contractació pública amb empreses turístiques que respectessin els estàndards de treball just i de qualitat. El segell Biosphere, pel qual ha apostat de manera molt forta l'Ajuntament de Barcelona⁷³, sembla força flux en matèria dels drets de les persones treballadores, ja que només es refereix de manera molt genèrica a les condicions de "treball just" i "treball digne"⁷⁴. Hi ha possibles exemples on inspirar-se, com el treball del sindicat italià Filcams-CGIL que federa les persones treballadores del comerç, turisme i serveis, amb la seva anàlisi de 2.000 multinacionals comparant els estàndards de drets laborals en cada una d'aquestes⁷⁵.

La incorporació de l'Economia Social i Solidaria (ESS), i, de manera molt important, del cooperativisme a la indústria turística, podria pressionar cap amunt les condicions sectorials de les persones treballadores turístiques.

71 "El Parlament pide un sello de calidad para combatir la precariedad de las 'kellys'." 22 novembre 2018 <https://www.europapress.es/catalunya/noticia-parlament-pide-sello-calidad-combatir-precariudad-kellys-20181122142545.html>

72 El Pla d'Acció de la Unió Europea de Finances Sostenibles inclou la promoció de segells d'inversió ASG; actualment ja hi ha força iniciatives privades, sobretot relatives als fons d'inversió. És urgent, però, reforçar la part "social" o principalment referida als drets dels treballadors, ja que la majoria d'aquests segells es centren en criteris ambientals.

73 <https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/2019/03/25/barcelona-inicia-el-proces-per-estendre-el-segell-biosphere-entre-les-empreses-turistiques/>

74 <https://www.biospheretourism.com/es/estandares/estandar-de-certificacion-biosphere-hotel/3>

75 Concretament, aquestes són les multinacionals de la indústria hotelera i de restauració que s'han analitzat: <https://www.opencorporation.org/it/ranking?filter%5Bnace2%5D=55%2C56>

Recomanació número 4

L'Ajuntament de Barcelona hauria de conèixer quins són els principals actors financers inversors propietaris d'actius turístics a Barcelona.

Pot ser convenient treballar conjuntament amb els actuals i nous potencials inversors institucionals a Barcelona (principalment, fons de pensions, on les persones treballadores estiguin presents als comitès de control dels fons), i amb els propietaris d'actius turístics perquè es comprometin a requerir estàndards de treball just i reivindicacions clau de les treballadores turístiques a les empreses que explotin els seus actius turístics. Aquests estàndards de treball just són, per a aquests inversors propietaris dels actius, un **retorn no financer social**, a diferència del **retorn financer**, és a dir, els dividends i les plusvàlues per venda dels actius d'inversió (la "S" dels criteris ASG abans esmentats)⁷⁶. És important recordar que la Unió Europea acaba d'aprovar abans de l'estiu de 2019 el Reglament Europeu de Divulgació d'Informació no Financera (ASG), que obligarà els inversors institucionals a fer pública aquesta informació relativa als seus actius d'inversió⁷⁷. Concretament, cal destacar tot el camí ja fet per a l'alineament de les estratègies d'inversió dels fons d'inversió ocupacionals, o de capital de les persones treballadores, amb el respecte dels drets socials i laborals⁷⁸.

⁷⁶ Recordem la qüestió dels rendiments no financers o ASG (ambientals, socials i de bon govern)

⁷⁷ Nota de premsa "Unión de los Mercados de Capitales: La Comisión acoge con satisfacción el acuerdo sobre las normas de divulgación de información sobre inversión sostenible."

⁷⁸ En aquest sentit, recomanem la revisió del treball que fa el Comitè del Capital dels Treballadors, institució amb seu a Toronto que promou el diàleg i l'acció dels sindicats per la inversió responsable del capital dels fons de pensions ocupacionals:

També cal destacar iniciatives com la inversió del fons de pensions dels funcionaris de Nova York en habitatge social a la ciutat⁷⁹: possiblement, es podria replicar a menor escala l'experiència amb el fons de pensions dels funcionaris de l'Ajuntament de Barcelona.

En l'entorn europeu, els AP suecs, l'ATP danès, l'USS del Regne Unit, el fons sobirà noruec i els APG i PGGM dels Països Baixos són exemples d'actors financers que gestionen grans volums de capital de les persones treballadores i que han avançat molt en la integració dels criteris socialment responsables a la seva gestió.

Finalment, per al cas concret dels actius turístics de titularitat municipal pels quals s'ha concedit llicència d'explotació –concretament els quatre hotels construïts sobre terrenys municipals amb llicència fins a 2040⁸⁰– caldria revisar la possibilitat de revisar el contracte de cessió per incloure un clausulat relatiu a les condicions de les persones treballadores contractades per a l'explotació d'aquest actiu.

⁷⁹ <https://irei.com/news/nyc-pension-funds-invest-450m-affordable-housing/>

⁸⁰ https://www.cerodosbe.com/es/alojamiento/hoteles/los-cuatro-hoteles-de-bcn-que-tienen-los-dias-contados_19371_102.html

Recomanació número 5

L'Ajuntament de Barcelona pot liderar i impulsar aliances estratègiques i solidàries amb altres ciutats i enclavaments turístics del món, especialment amb ciutats del Sud Global.

Al llarg de l'informe hem constatat el caràcter global d'aquest fenomen i com l'extractivisme financer associat al turisme s'assembla a altres tipus d'extractivisme colonial que els països del Sud Global han patit durant segles. El cas de Barcelona no és aïllat, sinó que apunta al que pot passar -i ja està passant- en altres ciutats i enclavaments turístics del món, amb impactes augmentats al Sud Global.

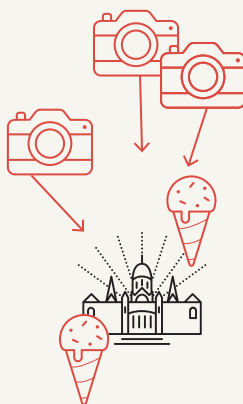
És vital que Barcelona lideri i impulsi aliances estratègiques i solidàries amb altres ciutats i enclavaments turístics afectats, especialment amb ciutats del Sud Global, amb la condició d'impulsar un front comú contra la voracitat del sector financer i de la indústria turística. Ha de compartir els seus coneixements i experiències amb altres ciutats, i aprendre d'elles, perquè la problemàtica és la mateixa, encara que adopti formes concretes en funció de cada realitat local. Seguint l'exemple de l'aliança amb ciutats globals contra Airbnb i la -falsa- economia col·laborativa (i.e. capitalisme de plataforma)⁸¹, és de vital importància començar a treballar al costat d'altres actors del Sud Global per a construir un front comú.

En resum, cal que **l'Ajuntament de Barcelona prengui consciència sobre la influència creixent del fenomen de la financerització de la vida dels habitants de la ciutat.**

Aquest procés d'apropiació progressiva per part de capitals internacionals d'actius d'inversió presenta importants reptes de futur per a la ciutat de Barcelona. De la mateixa manera, és important plantejar alternatives al model existent, el qual s'ha imposat sense tenir en compte les necessitats i els drets dels habitants i les persones treballadores. El gran capital financer internacional té vocació de continuar augmentant la seva presència, per la qual cosa augmentarà la seva capacitat per condicionar les futures polítiques públiques en matèria de turisme.

És urgent evitar la utilització de les institucions públiques o semioficials per impulsar bombolles de preus d'actius turístics i que s'obri encara més la porta a l'especulació.

Barcelona està, en definitiva, "morint d'èxit" per una febre inversora dels capitals internacionals a la ciutat. Els moviments socials i la ciutadania organitzada són més necessaris que mai pel seu paper com als millors garants dels interessos generals enfront d'aquesta presa de control de Barcelona per les finances.

Aranda, José Luis (2019): España es el segundo país del mundo con más socimis. 30 de marzo de 2019

https://elpais.com/economia/2019/03/25/actualidad/1553537169_582242.html

Armengol, Abigail i Comas, Ariadna “Barcelona Global creu que cal reformular Barcelona Turisme”, 23 julio 2019

<https://beteve.cat/economia/barcelona-global-turisme/>

Aznar Lluçà, Laura “Millet i la FAES, un enigma que no es resolrà” 22 junio 2017

<https://www.favb.cat/articlescarrer/millet-i-la-faes-un-enigma-que-no-es-resoldr%C3%A0>

Barhanovich, Jody “NYC pension funds invest \$450m inaffordable housing” 11 octubre 2017

<https://irei.com/news/nyc-pension-funds-invest-450m-affordable-housing/>

Becker, Elizabeth (2013) “Overbooked: The Exploding Business of Travel and Tourism”, Simon & Schuster

Benavides, Luis “El ayuntamiento presenta oficialmente su nueva marca: Always Barcelona” 30 de enero de 2019

<https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20190130/ayuntamiento-presenta-nueva-marca-always-barcelona-7277291>

Bird, Graham (2016): Towards a Better Understanding of International Capital Volatility.

<https://ideas.repec.org/a/wej/wldecn/645.html>

Blackstone, nota de prensa “Blackstone Completes Conversion to a Corporation” 1 de julio de 2019

<https://www.blackstone.com/media/press-releases/article/blackstone-completes-conversion-to-a-corporation>

Bos, Jeroen (2019): Comprobado: la inversión responsable puede potenciar las rentabilidades financieras. 26 junio 2019

<https://es.fundspeople.com/news/comprobado-la-inversion-responsable-puede-potenciar-las-rentabilidades-financieras>

Caballero, Daniel “El «boom» incompleto de las SOCIMIs en España: mucho más número que valor”, 19 de julio de 2019

https://www.abc.es/economia/inmobiliario/abci-boom-incompleto-socimis-espana-mucho-mas-numero-valor-201907190133_noticia.html

Carbonell, Sílvia i Gutiérrez, Sílvia, “Tensió entre els Mossos i els veïns en l'execució d'un desnonament a Sants”, 19 julio 2019

<https://beteve.cat/societat/tensio-mossos-veins-desnonament-sants-ventura-plaja/>

Castán, Patricia “Barcelona Turisme atorga la seva medalla d'or a Maragall per la promoció de la ciutat” 14 de octubre de 2008

<https://www.elperiodico.cat/ca/barcelona/20081014/turisme-de-barcelona-atorga-la-seva-medalla-dor-a-maragall-per-la-promocio-de-la-ciutat-242856>

CCOO (2017): Informe sobre el paquete de otoño del Semestre Europeo 2018.

CFA Institute (2017) Global Perceptions of Environmental, Social, and Governance Issues in Investing

<https://www.cfainstitute.org/research/survey-reports/esg-survey-2017>

Cinco Días: Blackstone invertirá a través de la española HI Partners en hoteles en el sur de Europa. 12 abril 2019

https://cincodias.elpais.com/cincodias/2019/04/11/companias/1555006405_020888.html

Cinco Días, “Las SOCIMIs crean el *lobby* Asocimi para defenderse de cambios legislativos”, 20 diciembre 2018

https://cincodias.elpais.com/cincodias/2018/12/20/companias/1545315352_781779.html

CNMC, “Un año del Registro de Grupos de Interés de la CNMC”, 28 de febrero de 2017

<https://blog.cnmc.es/2017/02/28/un-ano-de-registro-de-grupo-de-interes/>

Comisión Europea (2010): State aid: Commission approves tax exemptions for Finnish Real Estate Investment Trusts (REITs). Bruselas, 12 de mayo de 2010

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-10-559_en.htm

Comisión Europea, nota de prensa “Unión de los Mercados de Capitales: La Comisión acoge con satisfacción el acuerdo sobre las normas de divulgación de información sobre inversión sostenible” 7 marzo 2019.

Co-Operative.coop (2018): Co-op’s pension scheme responds to UK social housing crisis. 20 de noviembre de 2018

<https://www.co-operative.coop/media/news-releases/co-ops-pension-scheme-responds-to-uk-social-housing-crisis>

Cross, Luke (2017): Yorkshire council pension fund invests £20m in social housing REIK. 11 de enero de 2017

<https://www.socialhousing.co.uk/news/news/yorkshire-council-pension-fund-invests-20m-in-social-housing-reit-49221>

ElEconomista El éxito de España demuestra que la devaluación interna es posible, 3 abril 2018

<https://www.eleconomista.es/economia/noticias/9044871/04/18/FMI-El-exito-de-Espana-demuestra-que-la-devaluacion-interna-es-posible.html>

ElEconomista, “La Generalitat de Cataluña y Barcelona Turisme crean la marca “Barcelona Medical Destination” 8 enero 2016

<https://www.eleconomista.es/turismo-viajes-modulo/noticias/7264999/01/16/La-Generalitat-de-Cataluna-y-Turisme-de-Barcelona-crean-la-marca-Barcelona-Medical-Destination.html>

Espinoza, Javier “El ‘boom’ del capital riesgo desata suspicacias en España”, 8 febrero 2019

<https://www.expansion.com/empresas/2019/02/08/5c5c95aa268e3eb92b8b465f.html>

Estevez, Marina “Golpe al control sobre Airbnb: La CNMC recurre la normativa de viviendas turísticas de Madrid, Bilbao y Donostia”, 7 agosto 2018

https://www.eldiario.es/economia/CNMC-Madrid-Bilbao-San-Sebastian_0_801070089.html

Estevez, Marina “La CNMC no ve ‘evidencia empírica’ de la presión de Airbnb sobre el precio de la vivienda”, 13 agosto 2018

https://www.eldiario.es/economia/CNMC-Madrid-Bilbao-San-Sebastian_0_801070089.html

Estevez, Marina “Competencia comparte en su informe sobre el alquiler turístico en España argumentos del *lobby* de Airbnb en Bruselas” aparecido el 18 de agosto de 2018.

Estevez, Marina “El polémico informe sobre la vivienda turística resucita las discrepancias en la CNMC sobre la regulación de Airbnb y Uber” aparecido el 22 de agosto de 2018 https://www.eldiario.es/economia/discrepancias-CNMC-regulacion-Airbnb-Uber_0_805969495.html

EuropaPress (2018): El Parlament pide un sello de calidad para combatir la precariedad de las ‘kellys’, 22 de noviembre de 2018 <https://www.europapress.es/catalunya/noticia-parlament-pide-sello-calidad-combatir-precarietad-kellys-20181122142545.html>

EuropaPress: “España recaudaría 5.000 millones al año con un impuesto sobre las transacciones financieras, según Gestha”, 19 junio 2012 <https://www.europapress.es/economia/fiscal-00347/noticia-economia-fis-espana-recaudaria-5000-millones-ano-impuesto-transacciones-financieras-gestha-20120619133251.html>

Expansión.com 2012: Bruselas presiona: la reforma laboral en España es una prioridad urgente. 10 enero 2012 <https://www.expansion.com/2012/01/10/economia/1326207767.html>

Fernandez, Maria (2018): El insaciable apetito por los hoteles españoles. El País, 27 abril 2018 https://elpais.com/economia/2018/04/27/actualidad/1524819859_471222.html

Fondo Monetario Internacional (2013), “Liberalizing Capital Flows and Managing Outflows” <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2012/031312.pdf>

Forcadell (2018): Informe de Mercat d’Inversió Nacional 1s 2018.

Fresnillo, Iolanda (2019): El dret a la ciutat en mans del capital. El Crític, 4 de abril de 2019 <https://www.elcritic.cat/opinio/iolanda-fresnillo/el-dret-a-la-ciutat-en-mans-del-capital-19452>

Fuertes i Piñero (2019): Els moviments socials davant els deu anys de crisi, Editorial Icaria.

Fundació Rosa Luxemburg (2019) “Housing Financialization: Trends, Actors and Processes”. Publicación del European Action Coalition for the Right to Housing and to the City.

Gonzalez, Jordi (2019): La trama de las socimis. Catalunyaplural.cat, 12 febrero 2019 <http://catalunyaplural.cat/es/la-trama-de-las-socimis/>

Hosteltur.com “Las nuevas empresas de inversión inmobiliaria estarán exentas del Impuesto de Sociedades”, 22 septiembre 2008 https://www.hosteltur.com/55986_nuevas-empresas-inversion-inmobiliaria-estaran-exentas-impuesto-sociedades.html

Hosteltur.com “Así calculan los fondos de inversión el valor de un hotel vacacional”, 25 de febrero de 2019 https://www.hosteltur.com/126934_asi-calculan-los-fondos-de-inversion-el-valor-de-un-hotel-vacacional.html

Hosteltur.com (2019): El precio de los hoteles de Barcelona se ha disparado un 30% en los últimos 4 años, 11 de junio de 2019 https://www.hosteltur.com/comunidad/nota/019093_el-precio-de-los-hoteles-de-barcelona-se-ha-disparado-un-30-en-los-ultimos-4-anos.html

Huguet, Carles “Los cuatro hoteles de BCN que tienen los días contados” 2 febrero 2017.

International Labour Organisation (sense any): Sectoral Brief. Hotels, catering and tourism.

New forms of ownership: Private equity in the hotel industry.

Inmodiario (2019): El régimen fiscal de las SOCIMIs desincentiva las inversiones extranjeras. 4 de enero de 2019.

KTI Findland (2019): The Finnish Property Market, 2018.

Lamet, Juanma “Invertir en vivienda en costa renta un 8,8% anual”, 15 agosto 2017
<https://www.expansion.com/empresas/inmobiliario/2017/08/15/5991f0aae5fdea-1a658b4695.html>

La Vanguardia (2017): Báñez destaca el turismo como el motor de la recuperación económica en España
<https://www.lavanguardia.com/vida/20171004/431788909705/banez-destaca-el-turismo-como-el-motor-de-la-recuperacion-economica-en-espana.html>

Martinez, Jesus “La CNMC aparca el informe Uber contra el monopolio del taxi y asume la vía judicial” publicado el 19 marzo de 2018
<https://www.lainformacion.com/empresas/cnmc-uber-cabify-recurre-supremo/6344283/>

Moreno, Daniela i Cañada, Ernest (2018) “Dimensions de gènere en el treball turístic”, Alba Sud.

Mc Kinsey (2013): Mapping China's middle class
<https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/mapping-chinas-middle-class>

OCDE (2011): International capital flows: Structural reforms and experience with the OECD Code of Liberalisation of Capital Movements. Report from the OECD to the G20 Sub-Group on Capital Flow Management
<https://www.oecd.org/economy/48972216.pdf>

Page, David (2014): El boom del turismo impulsa la recuperación de España: inyecta 2.700 millones extra al PIB en dos años 16 de enero de 2014
<https://www.expansion.com/2014/01/15/empresas/transporte/1389800630.html>

Parra, Mar (2012): Hedging options for the tourism sector. Universitat Politècnica de València.

Piketty, Thomas (2013): El capital al segle XXI. Harvard University Press.

Preferente.com (2017): Hispania lidera el ranking de dueños de hoteles en España. 1 de noviembre 2017
<https://www.preferente.com/noticias-de-hoteles/hispania-lidera-el-ranking-de-dueños-de-hoteles-en-espana-271183.html>

Público.es (2019): Hispania, SOCIMI hotelera de Blackstone, dejará la Bolsa el próximo 5 de abril. 31 marzo 2019
<https://www.publico.es/economia/hispania-socimi-hotelera-blackstone-dejara-bolsa-proximo-5-abril.html>

Raga, Marta (2019): La falsa solució turística: concentració de beneficis i deute social. Observatori del Deute de la Globalització.

Realestatepress.com, “Blacktone acaba de sacar al mercado, incluido en una cartera compuesta por otros activos, un edificio residencial de VPO en plena Diagonal de Barcelona por más de 30 millones de euros”, 16 mayo 2019

<http://www.realestatepress.es/MostrarNoticia.asp?M=0&Id=576350>

Ricardo, David (1817): Principis de l'economia política i imposició.

Rusiñol, Pere “Piqué lanza su fundación para romper “tabúes” en Cataluña” 5 junio 2003

https://elpais.com/diario/2003/06/05/catalunya/1054775250_850215.html

Sassen, Saskia (2019): High Finance - An Extractive Power. Entrevista per Nick Buxton, Transnational Institute.

Smith, Adam (1776): Indagació sobre la naturalesa i les causes de la riquesa de les nacions.

Thomson, Frances i Dutta, Sahil (2015): Financialisation: A primer. Transnational Institute.

UNCTAD (2012): Don't blame the physical markets: Fiancialization is the root cause of oil and commodity price volatility.

UNCTAD (2012): “Development and Globalization: Facts and Figures”

<https://stats.unctad.org/Dgff2012/chapter1/1.2.html>

UNEP (2016): “Government Subsidies to the Global Financial System. A Preliminary Exploration”.

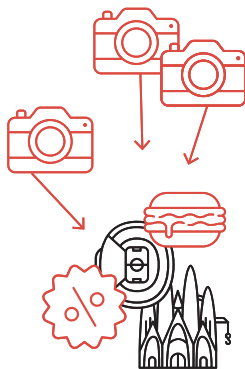
Viglione, Ignacio. “La Marca Barcelona: Turismo y muchas cosas más” aparecido en El País, 20 de marzo de 2018

https://elpais.com/ccaa/2018/03/20/catalunya/1521562567_721514.html

Viñuales, Luis Manuel (2013): “La nueva SOCIMI sí es un REIT” 28 de febrero de 2013. Garrigues

https://www.garrigues.com/es_ES/noticia/la-nueva-socimi-si-es-un-reit

Yrigoy i Cañada (2019): Fixing creditor-debtors' tensions through labor devaluation. Insights from the Spanish hotel market.

Publicat per:

Coordinació i edició: Observatori del Deute en la Globalització (ODG)

Autor: Juan Manuel Viver

Lloc i data de la publicació: Barcelona, novembre 2019

Disseny i maquetació: www.atajo.es

Disseny icones: Casa Amatller, Cathedral Sagrada Familia, Batlló, Columbus Monument y Arch of Triumph per abeldb de The Noun Project; Hotel Vela, Barceloneta, la pedrera, Casa Batllo, Columbus Monument, Sagrada Familia, camp nou, panot y Agbar Tower per abeldb de The Noun Project; keychain per Adrià Sánchez Aran de The Noun Project; Cobi per Donnie Darko de The Noun Project; Camera, House, sun, Hamburger, Discount, Bicycle, Airplane, Ice Cream Cone, Yacht, icecream, Cocktail, Suitcase, Ticket, Helicopter, Key per Maxim Kulikov de the Noun Project.

Contacte: observatori@odg.cat

www.odg.cat

Amb el suport de:

Vostè és lliure de:

- Compartir: copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà o format
 - Adaptar: remesclar, transformar i crear a partir del material.
- El licenciadador no pot revocar aquestes llibertats mentre compleixi amb els termes de la llicència:

- Reconeixement: Heu de reconèixer adequadament l'autoria, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si s'han realitzat canvis. Pot fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que suggereixi que té el suport del licenciadador o el rep per l'ús que fa.
- No comercial: No pot utilitzar el material amb fins comercials.
- Compartir igual: Si remescla, transforma o crea a partir del material, haurà de difondre les seves contribucions sota la mateixa llicència que l'original.

No hi ha restriccions addicionals: No pot aplicar termes legals o mesures tecnològiques que legalment restringeixin realitzar allò que la llicència permet.

No ha de complir amb la llicència per a aquells elements del material en el domini públic o quan la seva utilització estigui permesa per l'aplicació d'una excepció o un límit.

No es donen garanties. La llicència pot no oferir tots els permisos necessaris per a la utilització prevista. Per exemple, altres drets com els de publicitat, privacitat, o els drets morals poden limitar l'ús del material.

